

BUITEN

12^E JAARGANG N^O. 2.

ZATERDAG 12 JANUARI 1918.

Foto C. Steenbergh.

GRAAFSCHAP EN HUIS BERGH.
DE POORT AAN DE NOORDZIJDE, TOEGANG GEVENDE TOT HET VOORPLEIN VAN HET KASTEEL.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

JACK DE ZANGER, DOOR HUBERT FOOTNER (13) . . .	BLZ. 14
GOES . . .	15
GRAAFSCHAP EN HUIS BERGH, (VERVOLG) DOOR K., GEÏLLUSTREERD . . .	BLZ. 13, 16—20
HET DÉJEUNER, DOOR JOH. W. BROEDELLET . . .	BLZ. 18
LEVENSDRANG, DOOR M., GEÏLLUSTREERD . . .	BLZ. 20—21
FLORA'S KINDEREN EN EVA'S DOCHTEREN, DOOR G. . .	BLZ. 21
DE HERVORMDE RENAISSANCEKERKEN IN NEDERLAND, ALS ZELFSTANDIG BOUWWERK GESTICHT, DOOR JHR. J. H. SCHORER, GEÏLLUSTREERD . . .	BLZ. 22—23
TELEGRAFEEREN IN DE OUDHEID, DOOR G. . .	BLZ. 22
WILDE DIEREN DIE IK GEKEND HEB, DOOR E. THOMPSON SETON (2) . . .	23
EEN BRON BIJ HEBRON, IN PALESTINA, ILLUSTRATIE . . .	24
AMERIKAANSCH VOGELBESCHERMING, DOOR A. B. WIGMAN . . .	24

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

JACK DE ZANGER.

EEN GESCHIEDENIS UIT HET HOOG NOORDEN VAN CANADA,
(13) DOOR HUBERT FOOTNER.

SIR Bryson wierp zich op een stoel neer, en ging zonder eenige inleiding op Jack los. „Je zegt, dat je overal in de pas gewerkt hebt,” zeide hij. „Heb je ooit den naam van Malcolm Piers gehoord?”

„Jawel, meneer,” antwoordde Jack.

Sir Bryson boog zich voorover in zijn stoel, en keek Jack aan van tusschen saamgeknepen oogjes, op een manier die hij als magistraal en intimideerend bedoelde. „En waar is die kerel nu?” vroeg hij nijdig.

Jack glimlachte.

„Hij staat hier voor u,” zeide hij kalm. „Ik ben Malcolm Piers.”

Sir Bryson liet zich achterover in zijn stoel vallen. Het scheen dat hij na deze plotselinge, overrompelende bekentenis niet recht wist wat hij nu moest doen. „Ja, ja, dat wist ik,” zeide hij, „maar ik had niet verwacht dat je me dat zoo botweg in mijn gezicht zoudt durven bekennen.”

„Ik heb geen reden om mijn naam geheim te houden,” zeide Jack.

Sir Bryson werkte zich langzamerhand weder tot woede op. „Geen reden?” riep hij uit. „Jij jonge schavuit! Het was een cerlijke naam tot jij hem bezoedelde! Ik had de waarheid wel kunnen gissen uit je intiem bekend zijn met die zwendeloperaties. Geen reden? We zullen eens zien wat de wet daarop te zeggen heeft!”

„De wet?” zeide Jack snel. „Het geld dat ik niet eens heb weggenomen, is aan de bank terug betaald. Wat heeft de wet er mee te maken?”

Sir Bryson glimlachte onaangenaam. „Blijkbaar weet je niet dat je onder beschuldiging van diefstal staat, en dat je oom, Mr. Mac Innes, aan zijn executeuren heeft opgedragen er voor te zorgen, dat je vervolgd wordt als je mocht worden ontdekt.”

Dat was een zware slag voor Jack.

„Aha, dus dat valt je niet mee, hé?” zeide Sir Bryson. „Daar scheen je met al je brutaliteit toch niet op voorbereid te wezen. Bovendien geloof ik niet dat de provincie Athabasca, waarvan ik de eer heb de uitvoerende macht te vertegenwoordigen, er bezwaar tegen zal hebben je uit te leveren aan de provincie Quebec.”

Jack werd bleek van hulpeloze woede. Hij trok het masker van koppigheid over zijn gelaat, en zeide verder niets. Wat kon hij ook zeggen? Het zou hem enkel hun spot op den hals gehaald hebben, indien hij gezegd had, dat de eenige getuige voor zijn onschuld een krankzinnige was.

Hij onderwierp zich aan een lange zedepreek, gehouden op Sir Bryson's meest grandioze manier. „Besef je wel, dat het mijn

plicht is als hoofd dezer provincie, je onder arrest te stellen, en je aan de autoriteiten over te leveren?” zeide Sir Bryson tot besluit.

Jack had nu zooveel aangehoord als hij slechts verdragen kon. „En me zodoende verhinderen om mijn recht op mijn claim te doen gelden?” zeide hij met een gevaarlijke schittering in de oogen.

Sir Bryson zwol op en pufte opnieuw. „Tut! Tut!” zeide hij. „Natuurlijk is het gouvernement niet van plan zijn waardevolle mijn-eigendommen in de handen van schurken te laten vallen.”

„Ik ben geen schurk,” zeide Jack bedaard; „en u hééft de drie claims nog niet.”

Nu was het Sir Bryson's beurt om rood van kwaadheid te worden. Er waren geen papieren bij de hand en dus had hij het erg druk met zijn horlogeketting. „Wat de beide andere claims betreft, daar ben je wel een beetje al te slim geweest. De aankondigingen op de palen dateeren van vandaag, en het zal gemakkelijk genoeg te bewijzen zijn, dat je vrienden daar niet eerder konden zijn dan wij vandaag.”

Jack schepte er behagen in, Sir Bryson omstandig te verhalen hoe dit in zijn werk was gegaan.

Natuurlijk was Sir Bryson woedend. „Dus blijkt het dat er hier onder mijn oogen een samenzwering bestaan heeft!” riep hij luid.

„Geen sprake van,” zeide Jack. „De drie claims werden afgepaald vóór dat u hier in de streek kwam. Heeft u niet genoeg aan de rest van de kreek? Daar zit nog genoeg. Ik heb vijf jaar lang moeten werken om deze plaats te ontdekken, en het beste deel hoort rechtens aan mij.”

„Houdt je mond!” riep Sir Bryson bevend. „Heb het hart niet mij tegen te spreken! Je kunt heengaan tot ik besloten heb wat er met je moet gedaan worden!”

Het viel Jack in, dat het niet erg voorzichtig van hem was zijn rechter aldus in de hoogste mate te ergeren. Hij matigde zich dus wat. Ze gingen hem dus niet direct gevangen nemen. Dat zou trouwens tamelijk lastig gegaan zijn. Er stak toch iets onechts in dit woedevertoon van den gouverneur. Jack vroeg zich af waar hij heen wilde. Plotseling viel het hem in, dat Sir Bryson misschien wel hoopte, dat hij dien avond het kamp zou uitrijden, en zich nooit weder laten zien. In andere woorden, luidde het onuitgesproken voorstel:

Zijn vrijheid in ruil voor zijn claims. Jack glimlachte even om deze gedachte zijn vecht-glimlach.

„Waar wacht je op?” vroeg Sir Bryson.

„Ik heb u iets te vertellen,” zeide Jack bedaard. „Garrod . . .”

„Nu, wat is er met hem?”

„Hij is erg ziek. Hij blijkt zijn verstand kwijt te zijn.”

„Wat is dit voor onzin?” pufte Sir Bryson.

„Gek, onwijs, dol, welk woord u maar het beste aanstaat,” zeide Jack.

Van schrik liet de kleine gouverneur zijn gewichtigdoenerij varen. Hij wendde zich tot Baldwin Ferrie, terwijl hij aldoor aan zijn baardje trok. Voor het oogeblik vergat hij zijn vijandschap voor Jack, en deed dezen talloze vragen.

„Duwde je met je boot de rivier in?” zeide hij, toen Jack zijn verhaal beëindigd had. „Wat zou hem daartoe aangezet kunnen hebben?”

Dit was het oogenblik dat Jack zoozeer gevreesd had. Hij haalde diep adem, en, terwijl hij Sir Bryson in de oogen keek, vertelde hij hem het geheele verhaal van Garrod en zichzelf. Zoals Jack wel verwacht had, lachte Sir Bryson er spottend om, en liet allerlei ongeloovige uitroepen hooren. Zoo oppervlakkig beschouwd was het inderdaad ook onwaarschijnlijk en fantastisch, doch een onbevooroordeeld persoon had bij het zien van Jack's vastberaden gezicht, en de mocie die hij nam om alles tot in bijzonderheden te vertellen, er nauwelijks aan kunnen twifelen dat hij de waarheid zeide. Baldwin Ferrie, die een zeer zeker niet geheel belangeloos toeschouwer was, geraakte er zelfs wel van onder den indruk.

„En je hebt het notitieboekje verloren, hé?” spotte Sir Bryson. „En je verwacht, schijnt het, van mij dat ik je zoo maar op je woord zal gelooven! Garrod heeft altijd een voorbeeldig leven geleid!”

„Miss Trangmar zag me toen ik al van den wal was afgeduwd,” zeide Jack geduldig. „En wat het overige aangaat, ik geloof dat Garrod de waarheid van wat ik zeg, zal bevestigen, als hij nog eens ooit weder bij zijn verstand komt. Waarem laat u hem nu niet hier halen, dan kunt u hem zelf zien. Het is toch mogelijk dat hij op 't oogenblik bij zinnen is.”

Sir Bryson was erg opgewonden. Hij riep Vassall in de tent, en de drie mannen gingen fluisterend met elkaar te rade. Even later kwam Linda binnen, bleek en aangedaan. Zij ging direct op Jack af. Hij weerde haar af met een blik.

„Als je er iets van vertelt, zal 't me voor goed bij deze lui onmogelijk maken,” fluisterde hij snel.

Hiervan moest zij de waarheid wel inzien. Haar gezicht trok zenuwachtig. Na zich afgewend te hebben, ging zij op een stoel bij de tentopening zitten, en deed haar best er onverschillig uit te zien.

Toen Sir Bryson haar zag, zeide hij:

„Wij hebben belangrijke zaken te bespreken, lieve.”

„'t Is maar een tent,” zeide Linda. „En bovendien kun je ieder woord buiten hooren.”

„Lieve kind...” begon Sir Bryson weder.

„Ik blijf hier,” zeide Linda beslist, en daar was de zaak mee uit.

Het eindresultaat van de samenspreking was, dat Jack met Garrod zou geconfronteerd worden. Sir Bryson was er tegen, doch de beide anderen wisten hem te bepraten. Vassall ging heen om Garrod te halen, en zij wachtten. Sir Bryson's tafel stond achter in de tent, en hij zat met het gezicht naar de tentopening gekeerd. Hij fronste het voorhoofd, en tremmelde op de tafel en trok aan zijn baardje. Nu en dan keek hij tegen wil en dank onrustig om zich heen. Hij begon langzamerhand te vreezen dat de kwestie hem te machtig werd; dat hij meer stof had opgejaagd dan hij weder kon leggen. Jack stond rechts van de tafel met zijn onderlip ingetrokken, en een gezicht zoo hard als een muur. De arme Jack had geen erg innemende manieren als hij kwaad was, of zich verdedigen moest. Mevrouw Worsley kwam stilletjes de tent binnen, en nadat zij naast Linda was gaan zitten, nam zij Linda's bevende hand in de hare. Baldwin Ferrie boog zich over hen heen en fluisterde met bleek gelaat allerlei kalmeerende dingen, waarnaar zij niet in 't minst luisterden.

Eindelijk sloeg Vassall de tentlap weg en Garrod kwam binnen. Hij zag er behoorlijk verzorgd uit. Hij liep zonder hulp en zijn gelaat was kalm. Klaarblijkelijk had er weder een verandering in hem plaats gegrepen gedurende de laatste uren, een verandering ten goede. Jack's hart begon wat hoopvoller te kloppen. Toch was er nog iets vreemds in Garrod's oogen. Jean Paul en Vassall volgden hem naar binnen.

De halfbloed had zich opgeworpen als de oppasser van den zieke. Toen hij een stoel zag staan, plaatste hij dezen voor hem aan de rechter zijde van Sir Bryson, en Garrod ging zitten. Garrod had bij zijn binnenkomen niemand gegroet. Jean Paul bleef zorgzaam en waakzaam bij hem staan. Mary's waarschuwing kwam wel in Jack op, maar wat kon hij doen? De houding van den halfbloed was onberispelijk.

„Het spijt mij dat je zoo onwel bent geweest, meneer Garrod,” zeide Sir Bryson.

„Ja, meneer,” zeide Garrod bedaard. „Ik heb erg veel last van mijn hoofd gehad.”

Er klonk iets eigenaardigs stijfs in Garrod's stem, doch dit had men gemakkelijk kunnen verklaren door wat hij doorgemaakt had. Niettegenstaande Garrod nu wat beter was, begon Jack toch een vage onrust te voelen, die hij niet had kunnen uitleggen.

„En ben je nu weer heelemaal beter?” ging Sir Bryson voort.

„Jawel, meneer,” zeide Garrod.

„Herinner je je wat er vanmorgen gebeurd is?”

„Jawel, meneer, tot op zekere hoogte wel. Ik kreeg een schok.”

„H'm!” zeide Sir Bryson. „Deze man,” op Jack wijzend, „beschuldigt je dat je hem met zijn boot in den stroom geduwd hebt. Is dat waar?”

Garrod wachtte telkens even voor hij een antwoord gaf. Ditmaal hielden zijn toehoorders den adem in.

„Dat moet een vergissing zijn,” zeide hij bedaard. „Hij was in de boot aan 't werk, en die moet toen afgedreven zijn. Ik sliep.”

Jack werd een weinig bleeker, en klemde de tanden op elkaar. Hij was niet verbaasd; iets in hem had hem gewaarschuwd dat er iets dergelijks zou komen. Sir Bryson keek zijn dochter aan.

„Linda, ik hoor dat jij er bij waart,” zeide hij. „Zag jij dat meneer Garrod de boot afduwde?”

„Hij heeft het zeker gedaan,” begon zij opgewonden. „Ik weet dat hij het gedaan heeft.”

„Ik vroeg je of je het hem hebt zien doen?” zeide Sir Bryson streng.

„Neen,” zeide zij gemelijk. „Hij dreef al los toen ik er bij kwam.”

Met een voldaan gezicht wendde Sir Bryson zich tot Garrod. „Ken je dezen man?” vroeg hij.

„Jawel, meneer,” zeide Garrod. „Dat is Malcolm Piers. Jaren geleden, vóór hij wegliep, waren wij vrienden.”

Jack keek hem met een zekere grimmige verwondering aan.

„Hij beweert,” ging Sir Bryson verder, „dat jij de eenige waart die van zijn voornemen om Montreal voor goed te verlaten, afwist, en dat jij, nadat hij weg was, het geld wegnam, en hem de schuld van den diefstal liet geven. Is dat zoo?”

„Het is niet waar,” zeide Garrod. „Ik wist dat hij van plan was heen te gaan, maar ik wist niets omtrent het geld vóór dat het tekort ontdekt werd.”

Er volgde een stilte, en toen ging Garrod op zijn egalen toon voort: „Ik heb hem nooit aangeklaagd voor het wegnemen er van. Ik was integendeel de eenige die het voor hem opnam. Dat kunt u aan iedereen, die aan de Bank werkte, vragen.”

Een bittere lach ontsnapte Jack.

Sir Bryson fronste de wenkbrouwen. „Hij zegt,” ging hij voort, „dat jij een verklaring geschreven hebt, vanmorgen, waarin je bekende het geld te hebben ontvreemd.”

Er heerschte nu langer stilte voor Garrod verder ging.

„Voor of na het ongeluk met de boot?” vroeg hij.

Sir Bryson keek Jack aan.

„Er voor,” zeide deze laatste onverschillig.

„Het is niet waar,” zeide Garrod. „Ik herinner me alles tot op dat oogenblik.”

Sir Bryson beriep zich op het verdere gezelschap. „We hebben nu zeker genoeg gehoord,” zeide hij. „Wij hebben een brutale poging van dezen jongen man ontmaskerd om iemand, dien hij

niet in staat achtte zich te verdedigen, zijn misdaad aan te wrijven.” Hij keek Jack aan met het meest vreesaanjagende gezicht dat hij maar kon zetten. „Heb je nog iets tot je verdediging aan te voeren?” zeide hij.

Jack deed zijn uiterste best zich te beheerschen.

„Neen,” zeide hij.

„Breng meneer Garrod weer naar zijn tent, Jean Paul,” zeide Sir Bryson vriendelijk. „Verzorg hem goed, en wij zullen je allemaal dankbaar zijn.”

Voor er eenige maatregel genomen werd, werd het gezelschap plotseling opgeschrikt door een stem, die zeide:

„Mag ik alstublieft iets zeggen, Sir Bryson?” Zij wendden zich om en zagen Mary Cranston, vastberaden niettegenstaande haar verlegenheid, in de tentopening staan.

Linda rees half op met een uitroep. Bij de aanraking van Kate's hand ging zij weder zitten en draaide haar zakdoek tot een prop, terwijl haar lippen beefden, en haar oogen telkens van Jack's naar Mary's gelaat dwaalden.

Sir Bryson lachte spottend. „Luistervink gespeeld?” zeide hij.

„Ja, ik heb geluisterd,” zeide Mary vastberaden. „En dat was maar goed ook, want u zijt allemaal blind.”

„Och, is 't waar!” zeide Sir Bryson spottend, den kring rond kijkend om te zien of allen wel lachten om deze goede grap. „Is 't toch waar?”

Niemand lachte echter. Mary liet zich door zijn spottend gelach niet uit het veld slaan. Zij wees op Garrod. „Hij weet niet wat hij zegt,” zeide zij. „Zijn lippen spreken op bevel van een anderen geest! Het is hypnotisme! Als ge het niet gelooft, kijk dan maar eens naar hem!”

De gezichten wendden zich gelijktijdig en verschrikt naar Garrod. Jean Paul's verwondering was uitnemend voorgewend.

„Zie zijn oogen maar eens en hoor zijn stem! Zie maar eens hoe hij er heelemaal uitziet!” ging Mary voort. „Hij hoort zelfs niet wat ik op 't oogenblik zeg!”

Geen van allen, die naar Garrod keek, die niet getroffen werd door Garrod's vreemde apathie. Hij zat daar nog altijd zooals hij was gaan zitten bij zijn binnentreden, en keek voor zich met oogen waaraan alle uitdrukking vreemd was.

„Garrod!” zeide Sir Bryson scherp.

Na de gewone stilte, antwoordde Garrod als een automaat, zonder de oogen te bewegen: — „Ja, Sir Bryson?”

De gouverneur was erg onder den indruk. „Maar... maar als 't hypnotisme is, wie doet dat dan?”

Mary keek den man dien zij er van beschuldigde strak aan. „Vraag dat aan Jean Paul Ascota, den wonderdokter, den toovenaar, den medicijnman!”

Jean Paul schrok op, en keek haar met een verachtelijken blik aan. Terwijl hij even de schouders ophaalde, keek hij van haar naar Sir Bryson, alsof hij dezen verzocht te willen verontschuldigen wat zij zeide. Hij speelde zijn rol bijna te goed. Mary bleef hem strak aanzien, en iedereen die scherp genoeg gekeken had, had onder het glimlachende masker van den man een zekere onrust kunnen waarnemen. Sir Bryson echter wenschte zich maar al te gaarne te laten bedriegen.

Hij pufte en blies. „Onzin!” riep hij uit, terwijl hij den kring rondkeek, als om steun te vinden.

„Stuur Jean Paul weg, zoodat Garrod hem niet meer zien of hooren kan, dan zullen we eens zien of ik gelijk heb of niet,” zeide Mary.

„Ik denk er niet aan dat te doen,” zeide Sir Bryson geprikkeld. „We weten allen welk belang jij bij de zaak hebt, jonge dame. Jij bent een van degenen die geprofitteerd hebt van de edelmoe- digheid van dezen jeugdigen schavuit!”

Er kwam plotseling weder leven in Jack. Hij werd rood, en boog zich dreigend naar Sir Bryson over. „Sir Bryson...” begon hij met schitterende oogen. „Houd op!” riep Mary op een toon, die Jack onmiddellijk deed zwijgen. „'t Kan mij niets schelen wat hij van mij denkt. Ik wensch de waarheid aan 't licht te brengen!”

Slechts Kate Worsley's arm, die om Linda heengeslagen was, weerhield deze laatste van op te springen. Zij beelde over haar geheele lichaam.

„Als er hier nog recht te krijgen is, kunt u niet weigeren wat ik vraag,” ging Mary voort, terwijl zij haar oogen op Sir Bryson gevestigd hield.

(Wordt vervolgd.)

GOES.

Van verschillende zijden richt men tot ons de verwijtende vraag, waarom wij, noch ter gelegenheid van Goes' 500-jarig bestaan als stad, noch na den droevigen bomaanslag van enige weken geleden een artikel over het Zuid-Bevelandsche stadje opnamen.

Ons antwoord hierop luidt: tijdens den gedenkdag was er geen plaatsruimte voor beschikbaar, terwijl de traditie wil, dat wij het eerste nummer van een nieuwen jaargang grotendeels aan een belangwekkend kasteel wijden, ditmaal het kasteel Bergh, welks beschrijving een groot gedeelte van drie nummers in beslag neemt. Onmiddellijk daarna echter, dus in het nummer van 26 Januari a.s., komt Goes aan de beurt. Wij verzoeken onzen Zeeuwschen vrienden dus, nog enkele weken geduld te willen hebben.

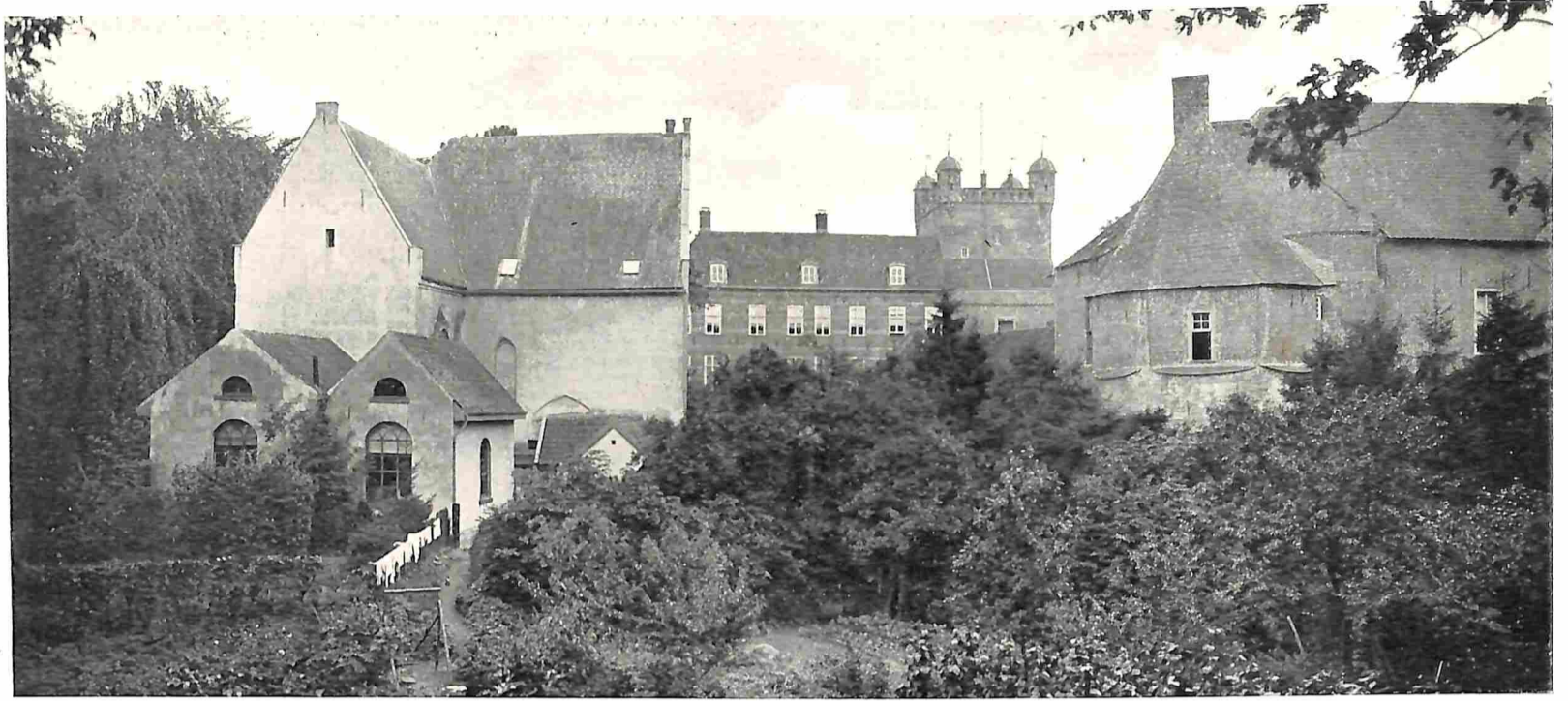

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS BERGH. DE PROTESTANTSCH KERK, HET KASTEEL EN DE BROUWERIJ.

GRAAFSCHAP EN HUIS BERGH.

(Vervolg).

RECHT tegenover den ingang is een hooge schouw van zandsteen aangebracht, en op een tapijt daarvoor is gepoogd met eenige fraaie armstoelen om een tafel een hoekje van intimiteit te scheppen. Ook elders in deze hal vindt men nog wel zoo'n hoekje, en die met meubels en huiselijke dingen bezette tapijtvierkantjes doen op den enormen tegelvloer als eilandjes, verstrooid op een meer. Aan de witte wanden rondom ziet men opgezette arenden en boven de toegangsdeur een kop van een reusachtigen eland. Aan de wanden vindt men verscheidene schilderijen, waaronder vele portretten van leden van het geslacht Bergh.

Links uit de voorhal treedt men de groote traphal binnen, vanwaar een statige trap van formidabele afmetingen naar boven voert. De sobere, smaakvolle aankleding van deze traphal doen de grootsche lijnen en weidsche afmetingen van het geheel te krachtiger uitkomen.

Links van het trappenhuis vindt men twee groote zalen, die met hun sterke balkenzoldering, effen wanden en uitgestrekte parketvloeren, breed en strak van lijn, den indruk van oud-modische hechtheid en een vorstelijke ruimheid maken. Achter de voorhal ligt een binnenplaats, waaraan weder kamers en bijkeukens uitkomen; rond de bijkeukens liggen wederom kamers, en rechts van de hal is een ruime eetkamer ingericht. Op de bovenverdieping vindt men natuurlijk gansche reeksen van vertrekken en gangen, schier om te verdwalen.

De inwendige restauratie van het kasteel, op last van den tegen-

woordigen bezitter geschied, is nu voltooid. Bij deze restauratie is rekening gehouden, waar zulks maar eenigszins mogelijk was, met de oude indeeling van het gebouw. Waar in den loop der jaren groote vertrekken in kleinere werden afgetimmerd en de stelselmatige indeeling van het huis wel eens verloren ging, werd thans de oorspronkelijke indeeling weer opgezocht; trappen, gangen, zalen in den hechten en weidschen trant van voorheen, kwamen zoo gaandeweg weder te voorschijn. De kleinere meer intieme woon- en slaapvertrekken werden met smaakvolle Engelsche wandbedekking, -betimmering en meubels tot hedendaagsche interieurs gemaakt, waarbij stemmigheid veelal werd behouden.

Bij de restauratie kwam ook een groot aantal zeer oude schilderijen voor den dag. Zij lagen in een hoekje, ongeweten, achteraf, gelijk de schoone slaapster van het oude sprookje, totdat een aandachtig oog en een zorgelijke, vakkundige hand hen tot nieuw leven wekte. Er zijn verscheidene mooie stukken onder, o.m. vindt men er portretten bij van Philips IV van Spanje, Elizabeth dochter van Hendrik IV van Frankrijk, Maria Anna van Spanje, Prins Maurits, enzovoorts. Een ervan, een portret, dat ons door schoonheid van uitdrukking, en door het verrassende oplichten van het gelaat uit een gouden duisternis van kleeding en achtergrond trof, vinden onze lezers in dit nummer (op bladzijde 18) gereproduceerd.

Als wij een poosje door den doolhof van vertrekken hadden rondgedwaald, stegen we ook de zoldertrap eens op. En we hadden geen spijt daarvan, want de aanblik van dien zolder was al heel bijzonder. Welk een gevaarte! Dat samenstel van ontzettend zware balken en binten en ribben, welke het machtige dak schoorden, was waarlijk pakkend om te zien. Op dezen zolder huizen de uilen bij hoopjes, wat den romantischen indruk van dit reusachtige getimmerde niet weinig verhoogt.

Een wel doordacht stuk werk mag de restauratie van het inwendige van den grooten toren heeten. Daar werd een zoldering, de bovenste, uitgebroken, en daarvoor in de plaats bouwde men een omgang van in de parken van het landgoed gekapt hout: eenvoudige balken steunen de smalle gaanderij, een sobere houtleuning omgeeft haar. Zoo werd een waarlijk aardig geheel verkregen. De effen kalkmuren, door de vensternissen doorbroken, eenigszins geheimzinnig, door die nissen henen, van het getemperd daglicht vanuit de kleine, goed gevormde ramen beschenen: een genoeglijk zitje voor een venster, een eenvoudige oudmodische stoel hier en daar, een hoekje van gezelligheid, . . . het lijkt ons wel de opvatting om bij aangename bruikbaarheid tevens de sensatie, van in een robusten, ouden toren te vertoeven, te behouden.

Van den omgang naar het dakvlak van den toren geklauterd, waren wij nog het meest van alles verbaasd om het

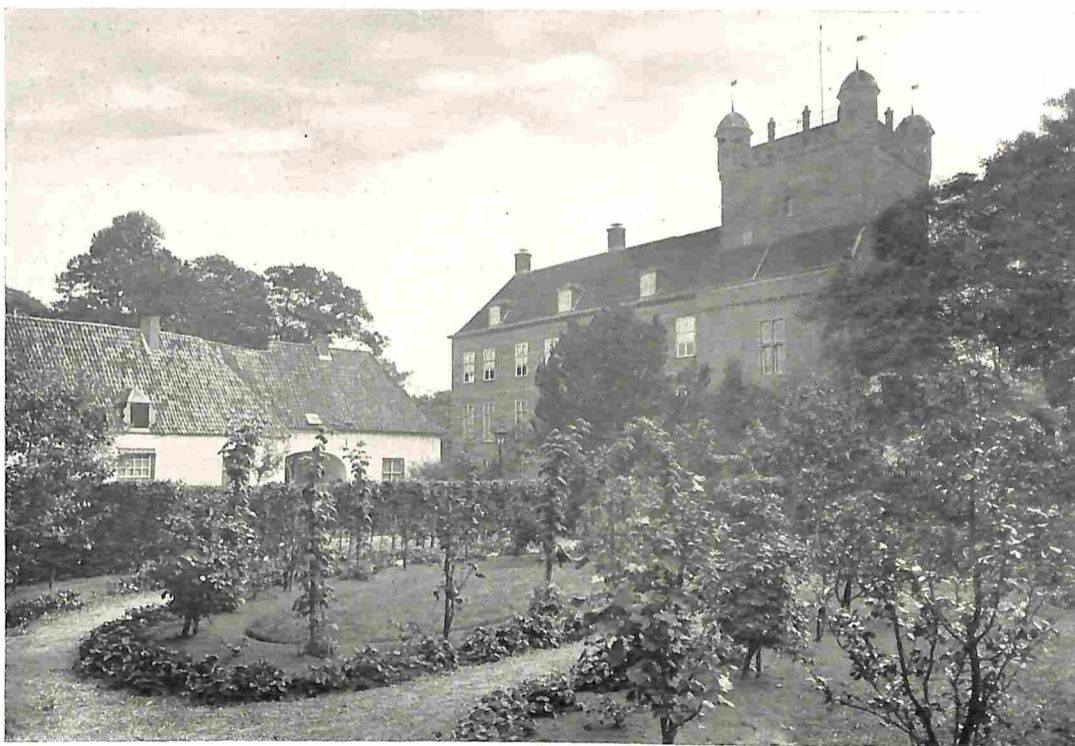

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS BERGH.

HET KASTEEL, GEZIEN VAN DE RENTMEESTERSWONING AF.

buitengewoon mooie vergezicht dat men vandaar heeft. Was de naaste omgeving — de oude trans, de met hardsteenen balken bekroonde pijlers, de kantige hangtorens, met hun donker binnenste zoo ruim dat er verscheidene menschen in kunnen staan, — was dit alles reeds zeer genoeglijk om te zien, wat men ontwaarde in de verte rondom mocht aangrijpend heeten. Een landschap van zoo rijke afwisseling en schakeering als men maar zelden ziet, gouden korenvelden en smaragdgroene weiden, donkere boschages en geelblinkende wegen, en in de verre verten een uitzicht, wijd en verrukkelijk. Het geheele Bergerbosch met de opstekende hoogten van den Galgenberg, den Montferland, den Hettenheuvel, den Hulzenberg, den Elterberg, de golvende reeks heuvelen van Nijmegen tot Kleef, Kleef zelf met zijnen vermaarden Zwanetoren, dan Emmerik met zijn hooge kerken en machtige fabrieksschoorsteenen, de torens van Anholt, en meer nog, meer van de wijde wijde wereld.

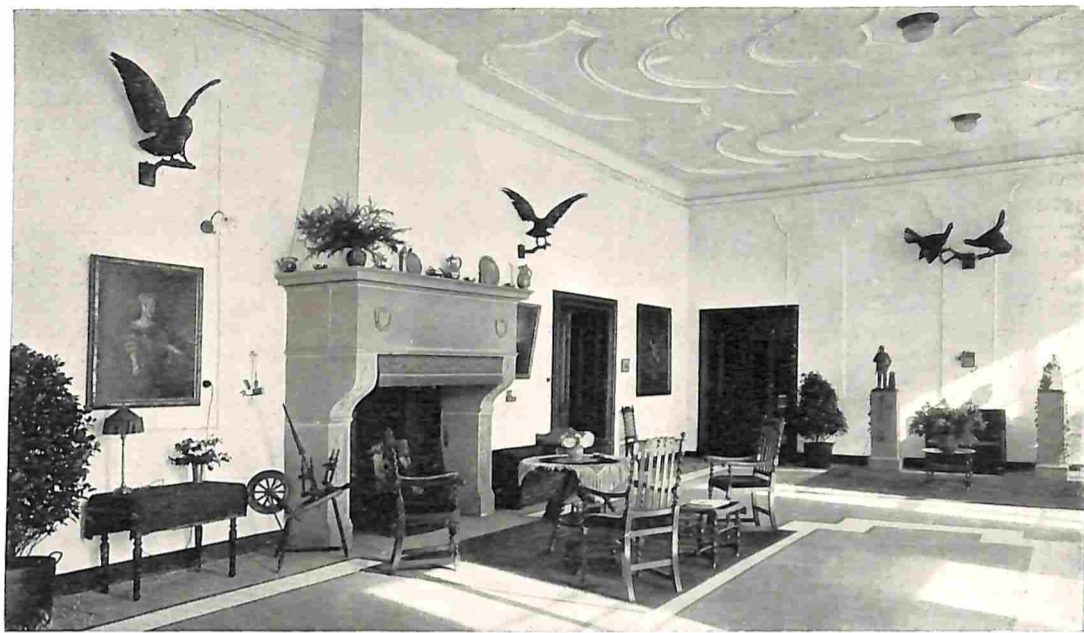

Foto C. Steenberg.

HET HUIS BERGH. DE HAL.

Biedt een blik van den trans af ons een zoo merkwaardig schouwspel, niet minder belangwekkend is het schouwspel, dat ons bij een terugblik in de geschiedenis der heerlijkheid Berg geboden wordt.

De heeren, later bannerheeren en graven van Berg, waren lang niet de eersten de besten, en verschijnen als figuren van beteekenis in de geschiedenis van het gewest en van ons vaderland. Zij waren de gelijken der graven van Zutten en Gelre. Niemand kon hen — zooals de volksmond het uitdrukt — iets maken. Alleen de Duitse keizer was hun meerdere. Zij hadden het recht om munt te slaan, en deden dat dan ook, getuige daarvan een oud gebouwtje dat niet ver van de Protestantsche kerk staat en de oude Munt genoemd wordt. Zij hadden hun eigen rechtspraak, behoeften aan niemand ter wereld belasting of andere gelden te betalen, en behoeften niemand naar de oogen te zien. Wat ze dan ook waarlijk niet deden. Tot deze onafhankelijke houding stelden hun bezittingen hen dan ook in staat. De lezers, niet minder levensphilosophen dan ondergeteekende, zullen al evenzeer als hij hebben opgemerkt, dat een houding van hoovaardigheid of diep besef van eigen waardigheid slechts dan van onze evennaasten aanvaard wordt, wanneer men behalve die houding ook eenige financieele draagkracht bezit. Iemand, die zonder zulk een steun zich een houding van eenige beteekenis geven wil, bemerkt al heel spoedig, dat men hem niet als ernstig opneemt. Armoede is wel geen schande, naar het nobele spreekwoord ons meedeelt, maar als een eer geldt het nog veel minder, arm te zijn. Ja, men kan zonder overdrijving getuigen, dat de rijkdom en haar bezitter gewoonlijk nogal geëerd worden op deez' aardsche wereld. Wie wat heeft, mag zooals men dat noemt een potje breken, want hij zal het gebrokene gewoonlijk ook kunnen betalen. Nu, en de graven van Berg hadden wat — werden zij in een oude zegswijs niet als het rijkste geslacht van Gelderland geprezen? — Behalve de tegenwoordige gemeente 's Heerenberg bezaten zij ook de heerlijkheden Dieren, Didam, Ulft en half Wisch, later door huwelijk en aankoop ook Bijlant, Boxmeer, Hedel, Hoemoet, Millingen, Panterden, en nog veel meer. Ook behoorde hun een aardig lapje van wat ten zuiden van 's Heerenberg tegenwoordig Duitsch grondgebied is, ook tijdelijk de gansche stad Emmerik, waarover nog thans door de 's Heerenbergers met groote gemeenzaamheid gesproken wordt als van een plezante, welgehuwde oudere zuster. In vrede tijden doet men er zijn inkoop; verscheidene 's Heerenbergsche kinderen gaan er op school. Inboorlingen die naar Holland willen reizen, pakten, toen de grens nog open was, liever dan eerst naar Zutten, Zevenaar of Arnhem te trekken, den sneltrein te Emmerik, dat veel dichterbij ligt. Men vergete niet, dat men van het marktpleintje van de plaats in 'n minuut of tien naar de grens wandelt; iets wat wij natuurlijk ook niet onder ons lieten; onze conversatie met de schildwachten aldaar behoort tot onze onvergetelijke herinneringen uit dezen oorlog.

De bekende Geldersche geschiedschrijver H. M. Werner, aan wiens studie „De Bannerij en het kasteel Berg” wij voor ons artikel verscheidene historische bijzonderheden ontleenen, meent dat het geslacht Berg uit de graven van Zutten

gesproten is, en de heerlijkheid zelve onstond door broederverdeeling als afsplitting uit het graafschap Zutten. Als de stamvader van het geslacht Bergh wordt aangenomen een zekere Constantinus de Melegarde, ook wel de Monte genoemd (De Monte-van Bergh) Aan dezen De Monte werd blijkbaar in 1064 door graaf Otto heer Van Zutten de kerkvoogdij over de eigenhoorigen der kerk te Zutten opgedragen. Het lijdt, volgens de beste bronnen, geen twijfel of deze Constantinus de Monte was uit het geslacht der graven van Zutten. Zijn betrekking tot hen, de omstandigheid dat Willebrandus van Oldenburg, bisschop van Utrecht, die zelf door de vrouwelijke linie aan het Zutfensche huis verwant was, eenen Henricus del Monte in 1233 noemt „consanguineus noster,” welke titel hem ook in 1237 door graaf Otto II gegeven wordt, benevens de algemeen geldende overlevering, dat het graafschap Bergh eene broederdeeling uit Zutten was, bevestigen deze stelling. (Deze en meerdere gegevens ontleenen wij aan het verslag van het grafelijk Bergsche archief door Mr. R. W. Tadema opgemaakt, waarvan wij reeds eerder melding maakten).

Constantinus Advocatus, getuige van bisschop Andreas bij de gift der kerk van Lochem in 1134 aan het kapittel te Zutten, is waarschijnlijk de zoon van dien Constantinus de Melegarde, en vader van Robodo en Constantinus de Berge. De zoon van Robodo nu is Hendrik, de eerste heer van Berg, die in het archief voorkomt.

De reeks van afstammelingen zullen wij hier ter plaatse natuurlijk niet geheel gaan opsommen, maar vermelding verdient het volgende feit.

Frederik III, heer van Berg, die in 1416 overlijdt, had bij zijne vrouw Catharina van Buren slechts een dochter verwekt en het stamhuis stierf dus met hem uit. Dat de geschiedschrijver hier van „slechts een dochter” spreekt, moge de feministen wellicht

Foto C. Steenberg.

HET HUIS BERGH. TRAPPENHUIS.

onaangenaam aandoen, de overweging, dat het een tijdje geleden is verzoene de dames, naar wij hopen, met den eenigszins stootenden toon onzer aanhaling.

Deze dochter heette Sophia en was behalve dat ook gehuwd, en wel met den heer Otto van der Leck, uit het huis van Polanen gesproten, en heer van Hedel. Hijzelf bleef zijn naam Van der Leck voeren, maar zijn zoon Willem, in 1404 geboren, wilde daar niet meer aan, hij bedacht vermoedelijk, dat de naam zijner moeder, meer vermaardheid dan die van zijn vader hebbend, hem beter kleeden zou, en werd de stamvader van een tweede geslacht Berg. Zijn zoon Oswald werd in 1486 door keizer Frederik III tot rijksgraaf verheven. Willem IV van Berg, de achterkleinzoon van genoemden Oswald, huwde met een zuster van prins Willem I van Oranje, Maria van Nassau.

Deze Willem van den Berg is een der historisch meest bekende persoonlijkheden uit dat geslacht. Machtig en rijk als weinigen, en daarbij de zwager van Willem van Oranje, was hij een der eerste personen des lands. Zeer bevriend met zijn zwager Willem van Oranje, was hij een getrouw en wakker helper van dezen, en in menige groote onderneming werd de naam van Willem IV van Berg dadelijk naast dien van Oranje genoemd.

In 1566 treffen we hem aan als een der vier hoofden van het Verbond der Edelen. Alva verbande hem en verklaarde zijn goederen verbeurd; van toen af was hij Oranje's zaak nog meer dan ooit toegewijd, en hielp hem flink, o.a. bij de gewapende invallen van Duitschland uit.

Het stadje Heerenberg zelf was er in die dagen ook al niet al te best aan toe; vandaag was het ten prooi aan de ongeriefelijkheden van een bezetting door de Spanjaarden, morgen had het de narigheden van een inkwartiering van de soldeniers van den graaf van Berg. Zoo ging het maar op en neer; Spanjaarden, Bergsche krijgsknechten, Spanjaarden, Bergsche krijgsknechten, Spanjaarden; 'smorgens wist je niet wie 's avonds je wijn zou opdrinken en je provisiekast leeghalen, een Spanjaard of een Bergsche soldaat. Die huishoudelijke veranderingen waren een afspiegeling van de krijgskansen op het slagveld, een bloedig stuivertje-wisselen. Maar in het jaar 1572 wist Berg den toestand te beheerschen. Hij sloeg de Spanjaarden herhaaldelijk, ontnam hun steden als Amersfoort en Naarden, en verscheidene gedeelten van de Veluwe, van de graafschap Zutphen en van Overijsel. Lang duurde de vreugde echter niet: Don Frederik de Toledo viel met een vrij groot leger Gelderland binnen, en hernam een voor een al de door Berg gewonnen plaatsen. Hij zelf moest vluchten, en trok Duitschland in. Het zag er niet al te best voor hem uit, doch met de Pacificatie van Gent kreeg hij zijn bezittingen weer terug, en kon hij weer in Nederland terugkomen.

Bergh hoopte nu stadhouder van Gelderland te worden, doch Johan graaf van Nassau bleek de voorkeur te hebben. Die werd tot stadhouder van dat gewest benoemd in 1578. Bergh was door deze achteruitzetting zeer verbitterd. En zooals dat altijd gaat, er waren wel weer menschen te vinden, die zijn verbitterden gemoedsstaat wisten uit te buiten tot eigen voordeel of tot dat der eigen partij. En ze wisten den graaf dan ook zoover te bewerken, dat hij onderhandelingen aanknoopte met Don Juan van Oostenrijk, toen landvoogd van de Nederlanden, later met diens opvolger Parma. Maar veel vorderden die onderhandelingen niet, deels door de twijfelmoedigheid van Berg, deels doordat Parma op een der eischen, — algemeene godsdienstvrijheid in de hoofdsteden althans van Gelderland, — niet wilde ingaan. Maar de financieele misère van Berg verergerde meer en meer, ook het wantrouwen, dat hij door zijn gedrag bij de Nederlanders gewekt had, deed zich voelen. Hij moest kiezen, de nood neep. En hij koos. In 1580 sloot hij een geheim verdrag met Parma, dat hij tot de Spaansche partij zou overloopen; maar den eersten tijd mocht hij nog aan de zijde der Staten blijven.

Er kwam nu een groote verandering. Johan van Nassau legde zijn stadhoudersambt neer, en Willem van Oranje hielp nu Berg aan dien post. In het begin ging alles bevredigend, maar na eenige jaren liep het weer verkeerd. Hij was geen man met een metalen wil, zoo noodig in een ongelijken dagelijkschen kamp als toentertijde het leven der Nederlanders was, en als verscheidene menschen,

moedeloos geworden door de slechte toestanden, geneigd bleken tot het sluiten van vrede met Spanje, vonden zij Willem daar ook voor. Hij beloofde in het publiek, een landdag bijeen te roepen ten gunste van den vrede. Doch zoover kwam het niet, het wantrouwen, reeds in hooge mate door zijn verleden gewekt, verergerde nu, en hij werd gevangen genomen en naar Holland gevoerd, verdacht van verraad. Wegens gebrek aan voldoende bewijs werd hij weer vrijgelaten, maar stadhouder mocht hij niet meer blijven.

Of het verbittering was, wat hem dreef, wij weten het niet, maar zooveel is zeker, dat hij in 1584 met zijn drie zoons Herman, Frederik en Hendrik tot de Spaansche partij overging; spoedig daarop stierf hij. Het is moeilijk na te gaan welke de drijfveeren van dezen man waren om te handelen als hij deed; de Nederlandsche geschiedschrijver, bij wien wij het bovenstaande vonden opgeteekend, schrijft Bergh's doen aan verbittering om mislukking zijner eeroverachtige plannen toe, doch het is niet onmogelijk, dat de vaderlandsche schrijver, waar hij te doen heeft met een Nederlandsch edelman, die naar de Spanjaarden overloopt, niet meer volkomen onpartijdig in zijn oordeel is. Mr. Tadema gewaagt in zijn verslag van het archief van een uitvoerige briefwisseling tusschen Willem IV en zijn zwager Johan van Nassau, die toenmaals dus stadhouder van Gelderland was, welke correspondentie met trouwens nog verscheidene andere aanwezige stukken „s graven weifelingen, de

oorzaken daarvan en de pogingen van graaf Johan om hem terug te houden in het helderste daglicht plaatsen." Op het stuk van de door den graaf met de Spanjaarden gevoerde onderhandelingen zijn er in het archief ook belangwekkende brieven, o.a. van den prins van Parma, den raadsheer Assonleville, den onderhandelaar Uijtenham en anderen, ook vindt men in het archief de stukken, betrekking hebbend op 's graven gevangenneming, het proces tegen hem, zijn loslating en zijn volkomen overgang naar de Spaansche partij. — Voor het leven en het karakter van graaf Willem van Berg, die beiden nog grootendeels in duister liggen — aldus Mr. Tadema — zijn hier onschatbare bouwstoffen, wel waardig om tot eene bijzondere levensgeschiedenis van dien man, in onze geschiedenis beurtelings genoemd en gelaakt, te worden verwerkt". . . . De heer Tadema had zelf deze geschiedenis willen schrijven, doch nimmer is het daarvan gekomen. Hopen wij, dat een ander ons nog eens uit al die belangwekkende bescheiden de levenshistorie, wie weet, de zeer tragische, moge schrijven van dezen graaf Willem IV van Berg, een man, wiens vermoedelijk zeer saamgestelde natuur door ons moderne menschen misschien verstaan zou kunnen worden, en om wiens dwalingen en innerlijken strijd wij bewogen zouden zijn. . . .

(Wordt vervolgd). K.

HET HUIS BERGH.

PORTRET VAN EEN ONBEKENDE VROUW.

Naar het in het kasteel aanwezige schilderij van een onbekenden meester.

HET DÉJEUNER.

PICCOLO lei de papieren servetjes neer, nadat-ie ook de borden had klaargezet met de messen er naast en wat er verder op 'n ordentelijke ontbijttafel behoort. 'n Vluggen blik wierp-ie nog even over 't geheel en kwam tot de conclusie, dat-ie alles weer kostelijk beredderd had. Toen ging-ie de broodjes halen en het belegsels.

Nauw was-ie de lange, smalle kamer uit, of 'n persoon, die 'n hoogst onbehaaglijk voorkomen had, deed z'n intree. Hij had sluijk haar, zag er brood-mager uit, was sjoveltjes gekleed, had 'n tint als 'n ouwe tandenborstel. Spiedend gleed z'n blik haastig over de tafel, waarop-ie 'n diepen zucht loosde, om zich vervolgens van z'n versleten jas en hoed te ontdoen, die-ie netjes aan den kapstok in den hoek van de kamer hing en zette zich dan bescheidenlijk aan 'n punt van de tafel. Hij maakte zoo'n weggedoken indruk, dat Piccolo, toen-ie terugkwam met 'n schaal broodjes en wat plakjes rookvleesch, hem eerst voorbijzag. Als-ie hem bemerkte, keek 't netgekapt baasje 'n oogenblik vreemd op. Hij wist niet, dat er al zoo vroeg iemand beneden zou komen. Ook kende-ie dezen niet. Zeker zoo 'n „losse" gast, die gisteravond laat was gekomen, toen hij al te bed lag. Anders waren 't zoo goed als altijd dezelfde reizigers, die op degelijkheid en zeker 't beste was uit 't stadje. 'n Enkele maal echter kwam er wel 'n onbekende en dit was ook nu zeker

't geval. Piccolo boog en vroeg, of meneer thee beliefd. Meneer knikte bevestigend en betuurde dan verlegen z'n papieren servetje. „Bon appétit” stond er op. Piccolo verdween. Schaal en bordje liet-ie achter.

't Duurde wel tien minuten, eer-ie terugkwam. In de keuken hadden ze zoo vroeg niet op thee gerekend. Dus moest Piccolo wachten.

De meid, nog slaperig, ofschoon ze al 'n heele schuif grof werk achter den rug had, gaapte zoo onbehouden, dat 't het kellnertje aanstak. Overigens, in 't heele huis was men zoo'n beetje aan den luien kant. De nieuwe eigenaar — sinds kort was de zaak overgegaan — kwam zeker niet voor acht uur beneden en z'n jonge vrouw volgde eerst 'n goed kwartier daarna. Dus rustte 's morgens 'n groote verantwoordelijkheid op Piccolo, want 'n volwassen kellner was er niet. Die was in 't kalme zaakje dan ook niet noodig. Aan tafel bediende meneer zelf mee en de aanloop van middagklantjes was gering. Alleen de marktdagen gaven drukte. Doch dan hielp extra-personeel. Voor 't overige ging alles zoo rustig toe in 't dommelige stadje, dat 't Piccolo best alleen af kon. Daarbij was-ie al geruimen tijd in de zaak en naderde zoo langzamerhand de jaren, waarop men volslagen kellner wordt. Dus verdiende-ie 't vrouwen.

De thee was klaar. Piccolo maakte 't blaadje gereed en ging er mee naar de ontbijtzaal. De onbekende zat nog in de houding van daar straks, z'n bord beturend met verlegen blik. Alleen 't papieren servetje was weggehaald. Had-ie al dien tijd met ontbijten gewacht, uitziend naar thee? 't Leek wel zoo. Piccolo zette trekpot met toebehooren neer en wilde de laatste ontbijtingrediënten halen, toen z'n blik toevallig op de broodschaal viel. Die was leeg. Piccolo's blik verstarde 'n wijl. Z'n hersens trachtten te begrijpen. Waar waren de vijf broodjes en de drie krentenbollen gebleven? 't Wonderlijke van 't geval sloeg 'm. Toen keek-ie den onbekende aan, eenigszins schuw. Die bleef echter bedeesd voor zich staren, als was er niets gebeurd. Opnieuw nam Piccolo de schaal in oogenschouw. Maar ze bleef leeg. Langzaam, peinzend met iets vermoeids in 't hoofd, verliet Piccolo 't vertrek, om de rest van 't ontbijt te halen. God bevaar me, dacht-ie, wat 'n eelust! En in zoo'n korten tijd! 't Was ongehoord.

Toen-ie vervolgens de tafel van nog 'n flink aantal broodjes voorzien had, ronde, langwerpige en stervormige, gladde, puntige en gehobbelde, over nog twee schalen verdeeld, waarvan een tevens 'n halfbrood torste, en wat koud kalfsvleesch en 'n tweede schaalje „rook”-plakjes had neergezet, liep-ie terug naar de keuken, om de meid uitvoerig te vertellen van den slokkerd, die zoo ongepermitterd veel at. Maar deze luisterde maar half, zong zoo luidkeels, dat er niet tegen in te praten was. Dus hield Piccolo z'n verbazing verder voor zich, en ging een van de gasten kloppen, die om halfacht op moest.

Er waren vijf logés, wat tamelijk veel was. Daar had men met de bestelling bij den bakker dan ook op gerekend. Als alle gasten echter zooveel gebruikten als die eene, kwam er nog te kort. Dit bedenkend, klopte 't kellnertje op no. 6, net zoolang tot-ie 'n onder-dekensch gebrom van „Hè, hè! Ja, ja!” ten antwoord kreeg, struikelde even over 'n grooten mansschoen, die in 't portaal-duister gevaar opleverde, keek vervolgens nog eens op 't nummerbord beneden, wie er straks op moest en liep dan weer naar de ontbijtzaal, nieuwsgierig, hoe 't met den appetijt van den onbekende stond.

Die bleek nog steeds verbazingwekkend. Met één oogopslag overzag Piccolo den toestand en van schrik stond-ie 'n wijl stokstijf. Nu waren er reeds twee broodschalen geheel geplunderd. Daar was tooverij bij! Nog nooit had Piccolo, die toch al jaren in hôtels werkzaam was, zoo iets beleefd. En de vreemdeling at maar door. Neen, hij at niet, hij *stouwde*.

Zonder zich haast tijd tot kauwen te gunnen, slikkend met 'n haast, dat z'n keel kromp en zwol als 'n blazende kat, duwde-ie 't eene broodje na 't andere naar binnen, alles zwaar belegd met vleesch, kaas, koek. 't Eene broodje was nog niet in z'n mond, of 't andere lag al, gesmeerd en wel voorzien, op z'n bord, terwijl z'n oogen reeds op den kijk gingen naar nieuwe proviand. Wat mankeerde die man? Was dit 'n uiting van geuwthonger? Had men hier met 'n eet-krankzinnige te doen? Met bleeke kaken zag Piccolo toe.

Toen kwam er weer beweging in 'm. Hij begreep dat-ie op een of andere wijze ingrijpen moest. Zóó ging 't niet langer. Maar wát moest-ie doen?

Hij kuchte eens, liep heen en weer, hoopte door z'n aanwezigheid den ander te intimideeren. Maar deze, met 'n ijse-lijken hap z'n tanden zettend in weer 'n broodje, wierp 'm schuw 'n blik toe, waaruit wel eenige beschaamdheid sprak, maar tevens zulk 'n bede om

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS BERGH. HOEKJE BIJ DE TRAP.

meelij, zulk 'n uitdrukking van „ja, ik weet wel, dat 't niet zoo hoort, maar, waarachtig, ik kán er niets aan doen, ik moèt!” dat Piccolo, vaag gevoelend dat die man door 't noodlot meedoogenloos voortgedreven werd, weer half en half berusten ging, al warrelde toch de vraag door z'n hoofd, hoe dat in 's hemelsnaam afloopen moest. Ook vertrouwde-ie 't zaakje nog niet geheel. Had de vreemdeling waarlijk al die broodjes opgepeuzeld of misschien, gedurende z'n afwezigheid, 'n paar er van in z'n zakken doen verdwijnen? 't Was haast niet aan te nemen, dat één maag zooveel bergen kon! Schijnbaar argeloos rondlopend, bekeek Piccolo den eet-reus nauwkeurig, loerde, of z'n buis ergens verdacht uitpilde. Maar neen, er was niets bijzonders aan 'm. Integendeel, z'n kleeren zaten zoo strak, spanden zich zoo plooieloos om z'n lijf, dat z'n magerte nog meer uitkwam en er van weg-moffeling van 'n broodje geen sprake kon zijn. Daarop inspecteerde Piccolo listiglijk de overjas aan den kapstok, sloeg er, als in gedachten, 'n pluisje af, onder de hand voelend, of-ie ook ergens 'n ongewone bolling bespeurde. Maar ook dit kleedingstuk sprak den man van allen diefstal vrij.

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS BERGH. GEDEELTE VAN HET TRAPPENHUIS.

Dus leed-ie aan 'n eetwoede, 'n honger-razernij? Daar stak de vraatzuchtige de hand reeds uit naar de derde schaal. Mocht er dan niets voor de andere gasten overblijven? In hevige ontroering verliet Piccolo de ontbijtzaal.

De meid was bezig in de gang. Gehaast, buiten adem van emotie, vertelde Piccolo opnieuw van wat hem verbijsterde, legde 'r met groote oogen uit, dat 't 'n wonder was. Nu luisterde 't hoofd, geloofde niet. Piccolo hield vol, druk gesticuleerend. De meid lachte, bedacht zich even, trad dan de kamer in, onder een of ander voorwendsel, om 'n kijkje te nemen. Piccolo, vol zorg voor de logés, die nog moesten ontbijten, nam op eens 'n besluit, holde de trappen op, waar-ie haast in botsing kwam met N°. 6, dien-ie zoeven gewekt had en klopte dan aan bij „meneer”.

Die was juist opgestaan, stak z'n hoofd om de deur, verwonderd vragend, wat er aan de hand was. Piccolo legde uit, zenuwachtig, z'n woorden verbobbeld. De patroon zette groote oogen op, vroeg, *wie* zoo at. Piccolo wist 't niet. Dat kwam den ander onbegrijpelijk voor. Al de vijf logés toch waren oude bekenden. Maar 't kellnertje bleef bij z'n bewering. De patroon staarde 'm 'n oogenblik sprakeloos aan, beloofde dan, dadelijk te komen. Met 'n „rens!” sloeg-ie de deur dicht. Piccolo holde weer afwaarts.

De meid, onder aan de trap, zei, dat 't 'n schandaal was. Nog nooit had ze zoo zien schrokken. De andere gast was er stil van. 'n Tweeden trekpote met blaadje meebrengend, haastte Piccolo zich andermaal naar de ontbijtzaal.

Juist sloeg de vreemdeling de hand aan de beschuit-stolp. Wel wierp-ie 'n begeerigen blik op de schaal, waarop nog brood lag, doch daar no. 6 die pas naar zich toe had gehaald, durfde-ie zich daarvan niet zoo dadelijk opnieuw bedienen. Twee beschuiten, dik met boter en jam besmeerd, moesten 'm dus maar voor 't moment bevredigen. Krakend verdween het brood gebak in den alles verslindenden muil-mond.

No. 6 zat beduusd. Z'n mes aan 'n boterklontje, z'n linkerhand aan z'n bord, vergat-ie zichzelf te bedienen, zóó interesseerde 'm dat schouwspel daar over hem. Bij 't weer-verschijnen van Piccolo, keek-ie dezen aan, als wilde-ie vragen, wat er met dien man aan de hand was. Doch Piccolo, 't theeblaadje neerzettend, was zelf te veel onder den indruk van 't gebeurde, om als verklarend tusschenpersoon te kunnen optreden. Met open mond staarde-ie naar 't eetmensch en toen deze zich wederom 'n tweetal beschuiten toeëigende, meteen roofgierig blikkend naar de schaal, welke nog altijd buiten z'n bereik was, begon er iets van waanzinnige vrees in z'n oogenpaar te flikkeren. Op dat moment trad de eigenaar binnen.

Dadelijk ging diens blik den kant uit, waarnaar 't kijken van no. 6 en Piccolo zich richtte. En toen-ie dan den vreemdeling gewaar werd, stond-ie 'n tel of wat perplex.

Dat was geen logé, die snel etende man dáár. Hoe had Piccolo 'm in de ontbijtzaal toegelaten? En als 't waar was, wat die 'm allemaal verteld had, hoe moest-ie 'm dan aanpakken? Hadden ze met 'n grappenmaker te doen, die misschien een of andere weddenschap moest winnen, of 'n goochelaar, die in 't wegmoffelen buitengewoon knap was? Nog weifelde de patroon, op welke wijze tusschenbeide te komen, doch als daarop de haastig-slikkende gast, zich ver naar voren buigend, met de rechterhand naar 'n krentenbol, met de linker naar de laatste rookvleesch-plakjes greep, was z'n geduld ten einde en, naar voren stappend, sprak-ie kort:

„Pardon, meneer, wat is dat? Ik wou weten..... u is geen logé. Als u consumptie verlangt, daar is 't café voor. Dat gaat zoo niet”, en hij bromde nog wat, vuurrood in 't gelaat en de leege broodschalen verschikkend.

Smekend zag de onbekende 'm aan. Hij wou blijkbaar wat zeggen, doch vóór-ie woorden vond, plaagde de eeddrang 'm weer zóó, dat-ie den pas veroverden krentenbol, onbesmeerd, gulzig behapte, onderwijl met gebaren beduidend, dat-ie wel anders wou, doch niet kón. En 'n traan bibberde tusschen z'n wimpers.

De eigenaar, no. 6 en Piccolo keken elkaar aan als in onder-

linge beraadslaging. Toen sprak de eerste weer, nu wat beleefder:

„Wenscht meneer misschien pension?”

De aangesprokene schudde 't hoofd ontkennend, keek weer naar de beschuitstolp. De ander volgde z'n blik en vroeg:

„Eén dag logies dus met volledig.....”

Opnieuw schudde 't eet-mensch van neen en z'n maag rammelde hoorbaar.

„Ja, maar....” opperde de ander en hij trok veiligheidshalve de beschuitstolp naar zich toe. „U.....”

„Déjeuner!” bracht de vreemdeling er eindelijk met moeite uit en, nauw had-ie 't gezegd, of, zich aan niets of niemand meer storend, wierp-ie zich op den koek, sneed zich 'n paar zeer dikke plakken, besmeerde die haastig en zochte ze zóó snel na elkaar achter z'n kiezen, dat de een de ander verdrong. Piccolo's kuif maakte 'n opwaartsche trilling, no. 6 rees half overeind, de patroon stond roerloos als 'n marmerblok. Daarop haalde deze — en hij sprak zichzelf toe, dat er eigenlijk immers geen reden was om te ontstellen, als-ie alles maar in rekening bracht — 't vreemdelingenboek te voorschijn en bood dat den onbekende ter invulling aan.

Den laatsten kook, die tegen z'n verhemelte plakke, met z'n tong naar binnen werkend, vatte 't eetmensch den pennehouder aan en, onder den nieuwsgierigen blik van den hótelier, die de oogen star op het boek hield, schreef-ie met tamelijk onbeholpen hand: „Sacco, hongerkunstenaar”, meer niet en keek weer uit, of er nog iets appetijtelijks te bikken viel.

Toen begreep de ander. Er was 'm 'n licht opgegaan. Sacco had tien dagen lang 't stadje in spanning gehouden door z'n kunst. Op tal van reclamebiljetten prijkte z'n naam met de mededeeling, dat de kunstenaar tien maal vier en twintig uur in 'n glazen kooi onder water zou doorbrengen zonder eenig voedsel te gebruiken. Die proef had juist hedenmorgen vroeg 'n einde genomen. Nu haalde-ie z'n scha in. 't Was alleszins begrijpelijk.

Sacco stond op, schoot z'n jas aan. De ontbijtstafel scheen 'm niet langer te verlokken. Misschien verlangde-ie naar 'n welvoorzien dished. En hij vroeg om de rekening.

De eigenaar had hier wat moeite mee, doch op 't eind kwam die toch in orde, als volgt:

Kamer: Ontbijtzaal.

Nota voor den heer: Sacco, hongerkunstenaar.

Logies met ontbijt.... / 2.—

Af voor niet-logies.... / 1.—

Blijft: / 1.—

Extra-déjeuner (broodjes met vleesch, enz. enz.) / 3.50 met 5 pCt. reductie voor en-gros en artiesten-prijs / 3.32½

Te zamen / 4.32½

Sacco voldeed de rekening zonder morren. En haastig vertrok-ie. Piccolo, die 'm nakeek, zag hoe-ie 't logement aan 't eind van de straat binnenstormde. Ook daar toog-ie waarschijnlijk direct naar de eetzaal.

No. 6 had juist genoeg aan wat de ander had overgelaten. De meid moest er vliensvlug op uit, om nieuwe proviand in te slaan voor de logés, die nog moesten ontbijten. De eigenaar schudde 't hoofd, niet wetend, of-ie al of niet in z'n schik moest zijn met dat bezoek van 'n beroemd kunstenaar. Piccolo bleef heel den dag wat van streek. 't Evenement in z'n egaal kellners-bestaan heugde 'm lang.

JOH. W. BROEDELET.

LEVENSDRANG.

ER gaat een ruischen door het bosch, maar het is niet het ruischen van den wind, het is eerder een kreunen, een kermen, een zuchten van de forsche stammen aan wier voet de bijl van den houthakker wordt gelegd en die neerstorten, slierend met hun takken, welke geen houvast kunnen vinden, langs de andere stammen, die op hun beurt zwiingend het noodlot verbeiden. Van Noord tot Zuid, van Oost tot West klinkt dat zuchten der boomen, want nergens zijn zij hun leven zeker, langs de wegen, die zij beschaduwden

Foto C. Steenberghe.

HET HUIS BERGH. DE TORENTANS.

LEVENSDRANG. DE BOOMSTOMP.

evenmin als in het bosch waar zij de wereld zoo stil en vredig deden schijnen, in het park, waar zij zich spiegelen in de vijvers, evenmin als om het oude dorpskerkje, dat zij zoo trouwhartig omringden, reeds zoovele tientallen van jaren. Met heldere slagen klinkt de bijl, in enkele kwartieren is vernietigd, wat soms een eeuw heeft noodig gehad om te worden en een droeve stomp (zie de afb. hierboven) herinnert nog slechts aan den boom, die eenige geslachten heeft zien komen en gaan.

Die armzalige boomstompen, die een stille aanklacht zijn tegen den vernielzucht van den mensch, kunnen ons toch nog iets leeren, zij doen ons n. l. vaak zeer fraai zien hoe taai het leven is en hoe dit onder alle omstandigheden er naar streeft te herstellen, wat ontijdig vernield werd.

Op drie wijzen komt dat tot uiting. In de eerste plaats vormt het wortelstelsel, dat in den grond is blijven zitten, dikwijls knoppen, die snel omhoog schieten en den z. g. n. opslag vormen, bestaande uit dunne twijgjes, die soms in groot aantal zoo'n stomp, zoo'n stobbe omgeven. Onder gunstige omstandigheden kunnen deze twijgjes opgroeien tot struiken, tot boomen zelfs en als men natuur ongestoord haar gang laat gaan, zullen voor den gevelden boom een aantal nakomelingen in de plaats treden.

In de tweede plaats, vooral wanneer de boomstomp niet al te kort is, willen wel eens z. g. n. slapende knoppen gaan uitloopen. Dit zijn knoppen, die reeds lang in aanleg in den bast aanwezig waren, doch die de plant als het ware in reserve hield. Nu de gewone stroombaan van het door de wortels opgezogen bodemvocht is afgesneden, richt zich dit naar die reserve-knoppen, deze beginnen zich te ontwikkelen, dringen door de schorspleten naar buiten, vormen bladeren, een bebladerd takje, dat met de chlorophylkorrels in zijn bladcellen anorganische stof in organische omzet en het leven heeft zich opnieuw baan gebroken, uit den ouden stomp zal het opgroeien, jong en krachtig.

De derde wijze ten slotte, waarop zoo'n afgehakte boom zich weet te redden, toont onze tweede afb., die een deel van het bovenvlak van den stobbe van afb. 1 op grootschaal laat zien. Wij onderscheiden daarop de gespleten, gebarsten schors, waarop korstmossen groeien en die een ieder van menigen anderen boom bekend zal zijn, een donkergekleurde ring, die eenigszins aan cocosvezels denken doet en het witte vaste hout. Die donkergekleurde ring, die op de grens van hout en bast ontstaat en die, zooals ook op de afbeelding blijkt, den vorm van een opstaand walletje aanneemt, kan zich steeds meer verbreiden en over het doode hout heengroeien. In zekeren zin is hij te vergelijken met het nieuwe weefsel, dat bij een geamputeerden arm van het onder de huid gelegen bindweefsel uitgaande, tenslotte den geheelen stomp bedekt. Bij planten noemt men dien donkeren ring het wondweefsel of callus. In dat callus ontstaan weer knoppen, meestal in groot aantal bij elkaar, deze ontwikkelen zich tot takjes, een tijd lang wordt er tusschen de jonge loten een harde strijd om het bestaan gevoerd, waarin ten slotte een of enkele overwinnaar blijven, deze trekken meer en meer de sappen, welke de wortels aanvoeren, tot zich, ontwikkelen zich daardoor krachtiger en weer kan na jaren een jonge forsche boom de plaats innemen van den stam, die in den zomer van 1917 geveld werd als een slachtoffer van den grooten wereldkrijg. J. M.

Flora's kinderen en Eva's dochteren.

DE laatste jaren begint in sommige kringen het denkbeeld om levende bloemen te gebruiken tot het opmaken van dameshoeden en ter verdere toepassing als versiering der dameskleding al meer veld te winnen. Waarom toch ook eigenlijk niet?

Er is zoo verbazend veel traditie in dat alles! Alleen voor bruidstoiletten wordt wat oranjebloesem gebruikt en overigens bepaalt de echte bloementooi zich tot corsage, ceintuur en coiffure. 't Komt duur, zeker! maar als de vrouw zich tooien wil met iets naar den of haar smaak, wat is dan te duur? Onder de dames, die het zich veroorloven kunnen, zou zeer zeker meer van levend materiaal gebruik kunnen worden gemaakt. Statistieken van het aantal hoeden, dat de vrouw gemiddeld per jaar gebruikt, bestaan er nog niet, doch menig echtgenoot vermoedt stellig, dat er best een hoedje bij zou kunnen zijn, bestemd ons het genoeg te verschaffen Flora's kinderen het schoon onzer vrouwen en meisjes te zien omlijsten en naar voren te doen treden. Als 't maar mode werd!

Amerika geeft, volgens de „Florists' Review", tot verheugenis der bloemkweekers in dezen het goede voorbeeld.

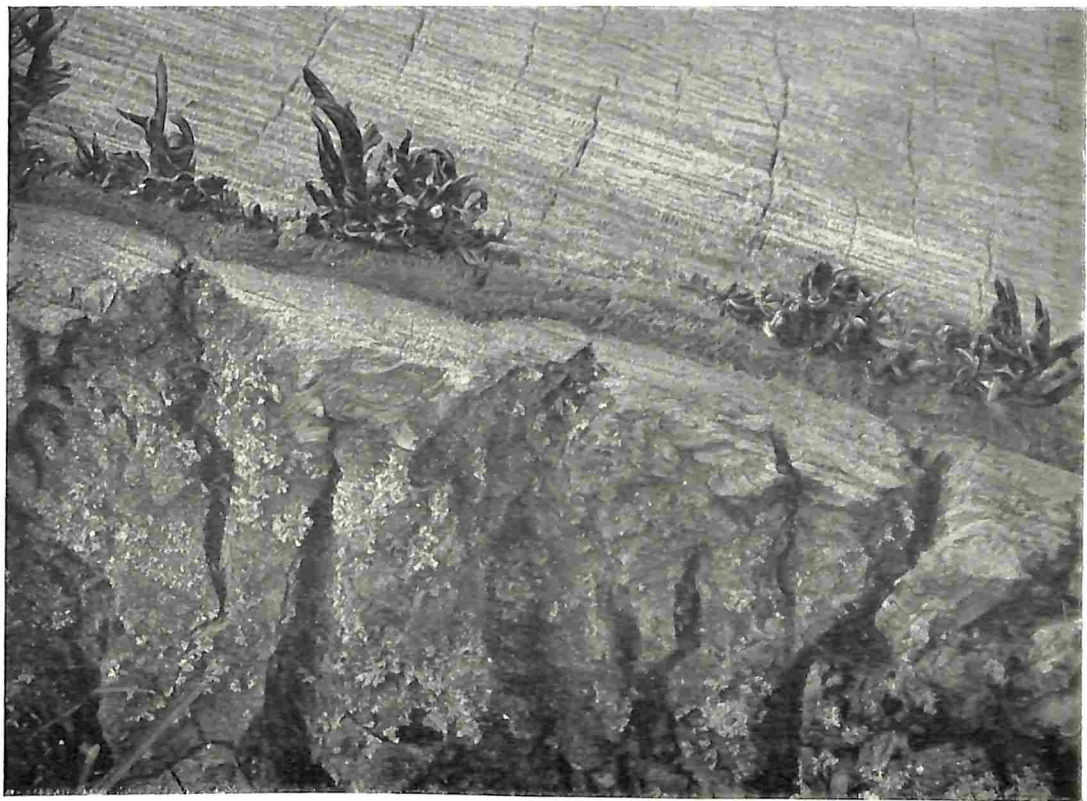
Tegenwoordig worden niet enkel bij New-Yorksche bruidscostumes in sluier en hoofdtooi oranjebloesems aangebracht, ook de hoeden der Amerikaansche schoonen bij deze gelegenheden dragen levende bloemen. En we kunnen ons heel goed voorstellen welk een bekoorlijken aanblik een groep bruidmeisjes oplevert, als haar hoeden met lange takken rozen versierd zijn, vooral wanneer ook de taferversiering in de feestzaal als hoofdbloem overal diezelfde roos vertoont, zooals onlangs bij een New-Yorksche bruiloftsfeest het geval was. Ook op menige garden-party verschijnen ginds de dames met frissche bloemen op haar hoeden.

Een Weener dame, thans tot de Amerikaansche high-life behoorende, vertelde: „Reeds in Europa heb ik jarenlang uitsluitend levende bloemen als hoedversiering gedragen. Mijn man kon geen kunstbloemen uitstaan en zag me het liefst met frisch materiaal getooid. We bezaten een grooten tuin en kassen, zoodat iederen morgen de tuinman orders kreeg om de voor dien dag verlangde bloemen te snijden. Rozen, anjers en violen staan altijd lief en zijn zeer bruikbaar. Lathyrus geeft minder effect, je moet er te veel van gebruiken en ze verwelken gauw.

Voorjaarsbloemen geven het meest dankbare materiaal voor hoedengarneering. Gele tulpen doen prachtig temidden van gazen lint in bijpassende kleuren; blauwe regen staat even goed op zwart als op wit, een lavendel-blauwe of zwarte shawl kan men er goed bij gebruiken. Appel- en perebloesems zijn verrukkelijk op een hoed! Ik bevestigde de bloemen losjes, zoodat de stengels niet afgekeld werden. Seringen en clematis geven ook een pracht-hoed, doch 't mooiste van alles zijn de bloemen van den herfst, niets overtreft asters en chrysanten, wat kleurcombinaties en houdbaarheid betreft”.

Asperagusgroen, dat altijd te bekomen is, voldoet als gewillig materiaal bij allerlei soort bloemen, trouwens sterke bladeren zijn van verschillende heesters te kust en te keur te snijden. En zouden we vragen willen, is er mooier gelegenheid denkbaar voor onze dames om haar persoonlijke smaak te toonen? Welbeschouwd is 't bijna onbegrijpelijk hoe men op den duur maar genoeg blijft nemen met al die onechte, vaste décors, waar zulke schatten aan frisch versieringsmateriaal in bonte afwisseling binnen veler bereik liggen!

G.

LEVENSDRANG. HET JONGE LEVEN OP DEN BOOMSTOMP.

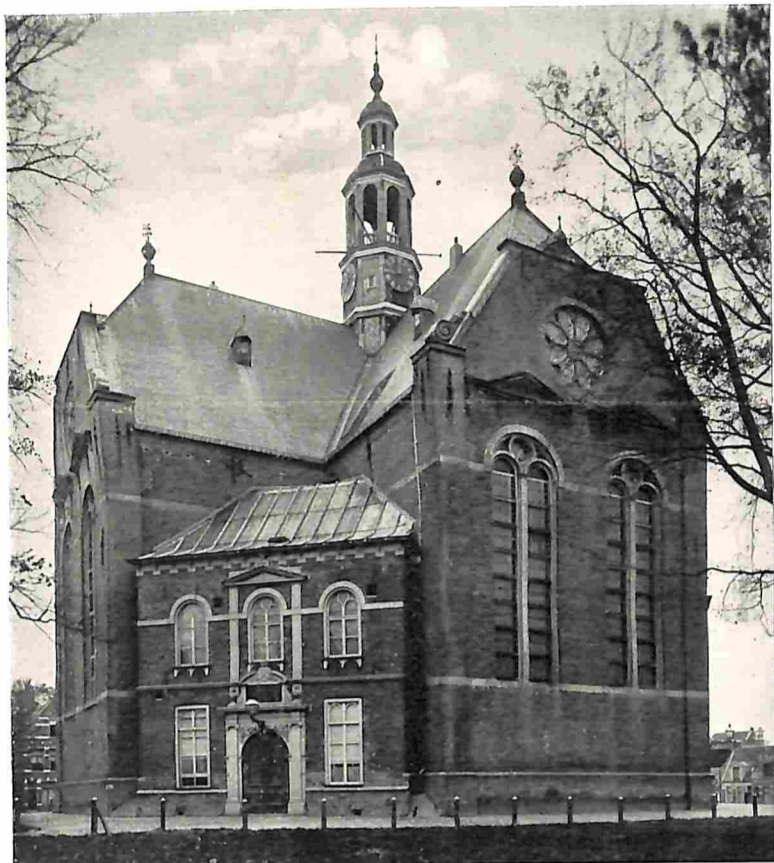

Foto C. Steenbergh.

DE NIEUWE KERK TE GRONINGEN.

De Hervormde Renaissancekerken in Nederland, als zelfstandig bouwwerk gesticht

DE NIEUWE KERK TE GRONINGEN.

TE Groningen aangekomen blijft onwillekeurig ons oog gericht op den indrukwekkenden toren van de Middeleeuwsche St. Maartenskerk, waarvan de bouw evenals die van de Lieve Vrouwekerk, in de dertiende eeuw begon. Overtuigd, dat de zeventiende eeuwse Protestantsche kerken den toets van de Middeleeuwsche gewrochten niet kunnen doorstaan, wenden wij den blik van dezen pakkenden kolos weldra af, om onbevooroordeeld de Protestantsche kerk te kunnen beoordeelen en met juistheid hare werking in ons op te nemen. Toch moet ook hier de gedachte van 't hart, hoe onbegrijpelijk het is, dat de zeventiende eeuwse kerkbouwmeesters de grootsche scheppingen van weleer zoo geheel den rug toekeerden en zelfs ook niet gedeeltelijk hebben geput uit den bijzonderen aanleg, de voorbeeldige constructie, noch uit het verheffende van het Middeleeuwsche type. De nieuwe tijdstroom der Hervorming schijnt onverdeeld hen te hebben beheerscht en het diepe sentiment der bestaande kerken liet hen koud!

Dat de flinke Groningers zoo talmden om in de zeventiende eeuw een Protestantsch Godshuis te stichten, zij die in het nemen van een krachtig besluit zeker niet terugdeinsden! Misschien was het te wijten aan het feit, dat aldaar eerst in 1594 de overgang van het Katholicisme tot het Protestantisme plaats had? Zeker is het, dat het stoere Noorden nahinkte in den kerkbouw van den nieuwen tijd. In Blokzijl werd in 1606—1612 eene kruiskerk gesticht, in het naburige dorp Sappemeer, op een paar uur afstands van Groningen gelegen, bouwde men in 1655 eene kleine achthoekige koepelkerk, en wel in navolging van het voorbeeld te Willemstad, welke plaats de eer ten deel viel reeds in 1607 de eerste Protestantsche kerk in te wijden. Na lang en lang overwegen werd eerst in de jaren 1660—1665 te Groningen een Godshuis opgericht, dat geheel naar het type van de kruiskerk te Amsterdam, de Noorderkerk (1620—1623), werd ontworpen. De eerste steen werd gelegd op 7 Juni 1660. Bij den nieuwen aanleg van Groningen van 1607—1624 werd daartoe in het noordelijk gedeelte der stad een groot terrein voor de te stichten kerk vrijgehouden. Deze ruime ligging der Nieuwe kerk is ook heden ongeschonden bewaard gebleven; en het behoort zeker tot de uitzonderingen, dat in eene stad eene kerk op zulk een ruim veld, van mooi hoog geboomte omgeven, prijkt. Reeds deze ligging geeft aan dit gebouw een statig aanzien, hoewel de waardige ernst, welke de Grootte kerk te Maassluis (1629—1639) kenmerkt, door den ontwerper, den Fabricmeester der Provincie, Coenraet Roeleffs, niet is bereikt. Na lang dralen besloot de stad in 1654 genoemden architect naar Holland te zenden om de nieuwe Protestantsche Godshuizen te bezichtigen. Het spreekt voor zijn doorzicht, dat noch de Westerkerk (1620—1631), noch de Zuiderkerk (1603—1614) te Amsterdam ter navolging werden gekozen, maar wel het nieuw gevonden type: — de kruisvorm der Noorderkerk te Amsterdam. 1)

De Nieuwe kerk te Groningen is een hoog opgaand gebouw, dat door een koepeltorentje, opgericht op de nok van het kruis,

wordt versierd. Laat men zich niet door de mooie, vrije ligging noch door omvang en hoogte van het gebouw misleiden, dan wordt het duidelijk, dat de artistieke kracht van den ontwerper Coenraet Roeleffs overtroffen wordt door Hendrik Jacob Staets in zijne Noorderkerk te Amsterdam en door den aan ons bekenden Daniël Stalpaert, bouwmeester der dorpskerken te Oudshoorn (1669) en 's Graveland (1665). Stalpaert, Zuid-Nederlander van afkomst (geb. te Amsterdam in 1615), blijft naar onze meening de begaafdste zeventiende eeuwse kerkbouwmeester, die in de interieurs zijner kerken de meeste intimiteit der godsdienstige stemming bereikt. — Het valt ook bij het bezien van het Groninger Godshuis op, dat door de bank in Nederland's gouden eeuw door de architecten voor gebouwen van wereldsch karakter meer gevoeld werd dan voor de kerken; in 't algemeen steken de eerste in kracht van artistiek temperament uit boven de laatste. Welk eene tegenstelling met de Middeleeuwen, toen in 't vertrouwen dat volgende geslachten den bouw zouden voleindigen, steen op steen werd gelegd, jaren en jaren achtereen! — Evenals in de Grootte of Nieuwe kerk te Maassluis heeft ook elk kruisfront der Nieuwe kerk te Groningen drie vensters, welke in ronde bogen zijn gevormd, in tegenstelling tot die van de kerk aan de Maas, alwaar als uitzondering in een Renaissancebouw de spitse boog der Middeleeuwen is gevolgd. Het rustig verlichte interieur pakt, hoewel de bereikte stemming in intimiteit geringer is dan die in de Godshuizen te Maassluis en van de Noorderkerk te Amsterdam. Ook hier, evenals in de Noorderkerk, zijn de trekbalen onder het gewelf aangebracht, hinderlijk voor het schoonheidsgevoel, en men bewondert hier nogmaals het constructief talent van Arent Lambrechtsz., architect van de Nieuwe Kerk te Maassluis, die zonder deze hinderlijke versterkingen aan zijn bouwwerk tóch de noodige hechtheid gaf. Enkele banken, de preekstoel, — versierd met het Groninger wapen, — toonen goed houtbeeldhouwwerk, dat echter in zijnheid van bewerking en voornaamheid van vorm de mindere is vergeleken o. a. bij dat der kerken te Maassluis en te Bloemendaal (1626). Veel piëteit heerschte te Groningen niet. Terwijl het kleine kruiskerkje te Blokzijl vijf koperen lichtkronen uit den tijd der stichting bezit, is hier, evenals in de dorpskerk van het naburige Sappemeer, geen enkele lichtkroon bewaard gebleven. (In de meeste interieurs, ook te Groningen, zijn helaas de muren wit geest; dit doet eerder kil aan; waarom niet aan den sympathiekeren roomkleurigen toon de voorkeur gegeven?) Van het kerkeraadsgestoelte uit is de indruk het rustigst en waardigst; een groot orgel, eerst in 1831 geplaatst, sluit goed aan 't geheel aan. De kerk heeft vier ingangen, welke in- en uitwendig harmonisch aandoen. Boven de noordwestelijke deur bevindt zich een opschrift in de latijnsche taal: „ter eere van den hoogsten God, ten dienste der kerk en tot een sieraad voor de stad.” De kerk is in 1665 gewijd — onder vermelding van de namen der vier burgemeesters. De hoofdingang, de grootste der vier, rijker gecomponeerd dan de drie kleinere, heeft minder kunstwaarde dan de hoofdingang van het kleine koepelkerkje van het naburige Sappemeer; de laatst genoemde toegang is een zeer pittig brok architectuur voor het jaar 1655; het is eene vreugde voor het oog deze met een pilastermotief omlijste deur, — het fries toont het stichtingsjaar van het kerkje, 1655 —, te bezien.

De Nieuwe kerk te Groningen is intusschen een bezoek waard; haar in- en uitwendig rustig te aanschouwen, blijft eene verrijking voor onze beschaving. J. H. SCHORER.

1) De raad van Groningen besloot „iemand naar Holland te zenden om plans van eenige kerken op te nemen om te dienen in de besogte van de te bouwen kerk op het Noorder kerkhof. Datzelfde jaar werd aan Coenraet Roeleffs betaald voor reisegelt na Holland f 225,—, alsmede f 30,— voor teekeningen en f 11,13 ct., voor een teekening van de kerk te Willemstad.

Telegrafeeren in de oudheid.

Reeds vóór 2000 jaren beschikten de Grieken in hun oorlogen over een welgeorganiseerden telegraafdienst en lang daarvoor hadden de Perzen reeds een gevorderd systeem van berichtenwisseling op verren afstand, dat de oeroude vuursignalen en fakkelseinen verre achter zich liet.

Volgens Aristoteles toch vernam de Koning der Perzen binnen een dag tijds alles wat in Azië werd ondernomen. Natuurlijk volgden de Romeinen deze praktijken ook, met name Keizer Augustus nam een voorbeeld aan de door Cyrus ingerichte snelpostdienst en maakte gebruik van de optische lettertelegraaf. Vooraan uit beweegbare dwarsbalken aan een hoogen paal. Voornamelijk maakten de ouden echter gebruik van nachtelijke seinen met lantarens of fakkels en deze hadden groote overeenkomst met de nog heden gebruikelijke lichtseinrichtingen van onze genie en kustwacht dienst, waarbij de letters door combinaties van langer of korter schijnende lichtjes gevormd worden. Het optische dwarsbalkensysteem werd door den Franschen ingenieur Claude Chappe weer opgevat voor zijn in 1692 aangenomen optischen telegraafdienst, welke met behulp van 20 tusschenstations in enkele minuten een bericht van Parijs naar Rijsel overbracht.

Tot ver in de middeleeuwen bleef ook de acoustische telegraaf in zwang, o. a. bij de Galliërs, welke bestond in het elkander toeroepen en doorgeven van berichten langs een keten van daarvoor speciaal opgerichte torentjes. Hoe omslachtig lijken ons kinderen van de eeuw der electriciteit, al deze primitieve inrichtingen!

Wilde dieren, die ik gekend heb

2) DOOR E. THOMPSON SETON.

LOBO, DE KONING VAN DEN CURRUMPAW.

LOBO maakte ook een buiteling, maar hij herstelde zich dadelijk; toen vielen zijn volgelingen de arme koe aan en doodden haar in een paar seconden. Lobo nam daaraan geen deel — nadat hij het slachtoffer tegen den grond had geworpen, was 't alsof hij zeide: „Waarom hebben jullie dat nu niet dadelijk kunnen doen, inplaats van zooveel tijd te vermorsen?”

De man kwam nu schreeuwend aanrijden en de wolven trokken, zooals gewoonlijk, terug. Daar hij een fleschje strychnine bij zich had, vergiftigde hij het karkas op drie plaatsen wel wetende dat de wolven terug zouden keeren om zich te voeden daar zij het dier zelf gedood hadden. Maar toen hij den volgenden ochtend terug kwam om naar zijn vermoedelijke slachtoffers te kijken, zag hij dat, hoewel de wolven de vaars opgegeten hadden, zij voorzichtig al die stukken, die vergiftigd waren, eruit gerukt en weggeworpen hadden.

De vrees voor dezen gevaarlijken wolf breidde zich jaarlijks onder de veehouders uit, en elk jaar werd er een grootere belooning op zijn hoofd gezet, totdat die som duizend pond bedroeg, zeker een ongeëvenaarde premie voor een wolf; op menig goed mensch is voor minder jacht gemaakt. Verlokt door de uitgelofde belooning kwam een veehouder uit Texas, Tannerey genaamd, op een goeden dag in de vallei van den Currumpaw aangalooppeeren. Hij was uitstekend uitgerust voor de wolvenjacht — met de beste geweren en paarden, en een troep enorme wolfshonden. Ver weg, in de vlakten van de Pan, hadden hij en zijn honden menigen wolf gedood, en hij twijfelde er geen oogenblik aan of binnen een paar dagen zou de schedel van den ouden Lobo aan zijn zadelknop hangen.

Vroeg op een zomermorgen togen zij moedig op jacht, en spoedig gaven de groote honden door hun vroolijk geblijf te kennen, dat zij hun buit al op 't spoor waren. Op twee mijl afstand kwam de grimmige bende in 't zicht, en de jacht werd hoe langer hoe sneller en verwoeder. Het werk van de jachthonden was alleen maar om de wolven tot stilstand te dwingen, tot de jager aan kwam rijden en ze dood kon schieten, en dit was gewoonlijk gemakkelijk op de open velden van Texas, maar nu kwam er een nieuwe eigenaardigheid van de landstreek in 't spel, een bewijs, hoe goed Lobo zijn terrein uitgekozen had. De rotsachtige bergkloven van de Currumpaw en haar zijrivieren doorsnijden namelijk de prairiën in alle richtingen. De oude wolf richtte dadelijk zijn schreden naar de dichtstbijzijnde kloof en door die over te steken, bevrijdde hij zich van de ruiters. Toen verspreidde zijn troep zich, en daardoor ook de honden, en toen zij zich op een ver-verwijderd punt weer verzamelden, kwamen niet alle honden opdagen, en toen de wolven niet meer de minste in aantal waren wierpen zij zich op hun vervolgers en doodden of verwondden ze allemaal. Toen Tannerey dien avond zijn honden bij elkaar riep kwamen er slechts zes terug, en hiervan waren er twee nog afschuwelijk toegetakeld. Deze jager waagde nog twee pogingen om den koninklijken schedel te bemachtigen, maar geen van de twee pogingen werden met meer succes bekroond, en bij de laatste gelegenheid viel zijn beste paard nog dood ook; eindelijk gaf hij de jacht vol tegenzin op en ging terug naar Texas, Lobo meer dan ooit als den tiran van de streek achterlatend.

Het volgend jaar verschenen er twee andere jagers, vast besloten de uitgelofde belooning te verdienen. Beiden dachten, dat zij den beruchten wolf konden doodden, de eerste door middel van een nieuw soort vergif, dat op een geheel nieuwe manier toegepast moest worden; de ander, een Fransch-Canadees, door vergif tesamen met tooverspreuken- en middelen, want hij geloofde stellig dat Lobo een echte „loup-garou” was, die niet met gewone middelen gedood kon worden. Maar kunstig samengestelde vergiffen, toovermiddelen en tooverspreuken konden niet baten tegen dezen grijzen verwoester. Hij volvoerde zijn wekelijksche omzwervingen, en hield zijn dagelijksche feesten als te voren, en vóór er vele weken verstreken waren, gaven Calone en Laloche het in wanhoop op en gingen ergens anders jagen.

In het voorjaar van 1893, na zijn mislukte poging om Lobo te vangen, had Joe Calone een vernederende ervaring, die bewees, hoe de groote wolf zijn vijanden eenvoudig verachtte en 't volste vertrouwen in zichzelf had. Calone's boerderij lag aan een kleine zijrivier van de Currumpaw, in een schilderachtige kloof, en te midden van deze zelfde kloof kozen Lobo en zijn wijfje hun hol en brachten zij dat jaargetijde hun jongen groot. Daar woonden zij den geheelen zomer, en doodden Joe's vee, schapen en honden, maar lachten om zijn vergiffen en vallen, en rustten veilig uit in de holen en spleten van de klippen, terwijl Joe zijn hersens afpijnigde om een manier te bedenken om ze door rook er uit te jagen of ze met dynamiet te bereiken. Maar ze ontsnapten geheel ongedoerd, en gingen rustig met hun verwoestingen voort. „Daar heeft hij den heelen vorigen zomer gewoond”, zei Joe, naar den voorkant der klip wijzend, „en ik kon hem maar niet te pakken krijgen. Hij hield me gewoon voor den gek”.

II

Deze verhalen, die ik van de „Cowboys” te hooren kreeg, kon ik nauwelijks gelooven, tot dat ik in den herfst van 1893 zelf

kennis maakte met den sluwen roover, en hem eindelijk beter leerde kennen dan iemand anders. Eenige jaren te voren, in de dagen van Bingo, had ik wel op wolven jacht gemaakt, maar sedert dien tijd waren mijn werkzaamheden van geheel verschillende aard geweest, daar ze mij aan de kantoorburea's gekluisterd hadden. Ik had veel behoefte aan verandering, en toen een vriend, die ook veehouder was in den Currumpaw, mij vroeg om in Nieuw-Mexico te komen om te probeeren of ik iets kon uitwerken bij die rooversbende, nam ik de uitnoodiging aan, en verlangend om met den koning er van kennis te maken, ging ik er zoo gauw als maar kon heen. Ik bracht eenigen tijd door met wat rond te rijden om de streek te leeren kennen, en soms wees mijn gids naar het karkas van een koe, waar de huid nog aan vast zat, en merkte op: „Daar heb je een staaltje van zijn werk”.

Het werd mij heel duidelijk dat ik er niet over behoefde te denken om in deze woeste streek Lobo te achtervolgen met honden en paarden, zoodat vergif en vallen de eenige middelen waren. Wij hadden toen ter tijd geen vallen, die groot genoeg waren en dus begon ik met vergif te werken.

Ik behoef niet uit te weiden over de wel honderd verschillende listen, die ik bedacht om dezen „weerwolf” te misleiden; er was geen mengsel van strychnine, arsenicum, cyanide of Pruisisch zuur, dat ik niet probeerde; er was géén soort vleesch dat ik niet beproefde als lokaas, maar den eenen ochtend vóór, den anderen na, als ik uitreed om het resultaat te onderzoeken, merkte ik dat al mijn pogingen te vergeefs waren geweest. De oude koning was mij te slim af. Eén enkel voorbeeld moge zijn schranderheid aantoonen. Een oude jager had mij aangeraden een stukje kaas te doen smelten met het niervet van een pas gedooide vaars, het in een porseleinen schaal te stoven en het te snijden met een beenen mes, om de metaalsmaak te vermijden. Toen het mengsel afgekoeld was, sneed ik het in stukken en sneed een gat in één kant van elk brok, deed er een groote dosis strychnine en cyanide in, omgeven door een kapsule, die geen lucht doorliet; toen maakte ik al de gaten weer dicht met stukjes kaas. Al den tijd, dat ik daarmee bezig was, had ik handschoenen gedragen, gedompeld in het warme bloed van de koe, en had ik zelfs vermeden over het aas te ademen. Toen alles klaar was, stopte ik de stukken in een zak van ongeprepareerde huid, heelemaal met bloed ingesmeerd, en toen reed ik weg, de lever en nieren van het beest achter mij aansleepend aan het eind van een touw. Ik reed tien mijl in 't rond, en liet een stuk aas vallen na elken kwart mijl, terwijl ik de grootst mogelijke zorg droeg niets met mijn handen aan te raken.

Gewoonlijk kwam Lobo in deze streek in het begin van elke week, terwijl hij het eind waarschijnlijk doorbracht aan den voet van de Sierra Grande. Het was nu Maandag, en dien zelfden avond, toen wij ons juist ter ruste wilden begeven, hoorde ik het lage,

Foto C. Steenberg

DE NIEUWE KERK TE GRONINGEN, INWENDIG.

diepe gebrul van Zijne Majesteit. Toen hij 't hoorde, merkte een van de mannen kalm op: „Daar is ie, nou zullen we eens wat zien.”

Den volgenden morgen toog ik er op uit, benieuwd naar het resultaat. Ik kwam spoedig aan een versch spoor van de rooverbende, met Lobo aan 't hoofd—zijn spoor was altijd gemakkelijk te onderscheiden. De voorklauw van een gewonen wolf is ongeveer 11 c. m. lang; die van een grooten wolf 11½ c. m., maar die van Lobo, verscheidene keeren gemeten, was 1¼ c. m. lang van den klauw tot aan den hiel. Naderhand ontdekte ik dat zijn verdere afmetingen in overeenstemming hiermee waren, want bij zijn schouder was hij 90 c. m. lang, en hij woog 150 Eng. ponden. Daardoor was zijn spoor, hoewel weggeveegd door dat van zijn volgers, toch nooit moeilijk te ontdekken. De bende had spoedig het spoor gevonden, waar langs ik mijn vracht had voortgesleept, en zooals gewoonlijk had zij 't gevolgd. Ik kon zien, dat Lobo aan het eerste stuk aas gekomen was, er aan gesnuffeld had, en het eindelijk opgeraapt had.

Toen kon ik mijn vreugde niet verbergen.

„Ik heb hem eindelijk te pakken”, riep ik uit; „binnen een mijl zal ik hem zoo dood als een pier vinden liggen”, en ik galoppeerde voort, met verlangen de oogen gericht op het groote, breede spoor in de stof. Het voerde mij naar het tweede stuk, en ook dat was verdwenen. Wat was ik blij — nu had ik hem zeker, en misschien nog een paar leden van zijn troep. Maar daar zag ik de indruk van den grooten klauw weer verder gaan, en hoewel ik in den stijgbeugel bleef staan en over de vlakke staarde, zag ik niets dat op een dooden wolf leek. Weer volgde ik het spoor, en bemerkte dat het derde stuk verdwenen was, en toen voerde het spoor van den koningswolf mij naar het vierde, waar ik zag dat hij de stukken lokaas heelemaal niet opgegeten had, maar ze alleen maar in zijn bek had gedragen. Nadat hij de drie stukken op het vierde gestapeld had, had hij er vuil overheen gedaan om zijn groote minachting voor mijn listen te laten zien. Hierna had hij mijn lokaas verlaten, en was rustig zijn eigen gang gegaan met zijn bende, die hij zoo uitstekend bewaakte.

Dit is slechts één van de vele dergelijke ondervindingen, die mij overtuigden dat er met vergif nooit iets bereikt zou worden om dezen roover te verdelen, en hoewel ik voortging het te gebruiken, tot de vallen aan zouden komen, was 't alleen maar omdat het ondertusschen een zeker middel was om vele prairie-wolven en ander schadelijk ongedierte te dooden.

Ongeveer in dien tijd had er een voorval plaats, dat Lobo's duivelachtige slimheid sterk deed uitkomen. Minstens één bezigheid van deze wolven, die ze puur alleen voor genoeg deden, was het op de vlucht jagen en dooden van schapen, hoewel zij ze zelden opaten. De schapen worden gewoonlijk in kudden van duizend tot drie duizend onder één of meer herders bijeen gehouden. 's Nachts worden zij in de meest beschutte plaats, die er in de buurt is, verzameld, en een herder slaapt aan elke zijde van de kudde om ze nog meer te beveiligen. Schapen zijn zulke onnoozele dieren, dat zij door de kleinste kleinigheid op de vlucht gejaagd worden, maar één ding zit er bij hen héél sterk in, en dat is om hun leider te volgen. Hiervan weten de schaapherders hun voordeel te trekken, door een half dozijn geiten te midden van de kudde los te laten. De schapen erkennen het grootere verstand van hun gebaarde neven, en als er 's nachts onraad is, gaan zij allemaal om hen heen staan, worden gewoonlijk zoo weerhouden van op de vlucht te slaan en kunnen zoo gemakkelijk beschermd worden. Maar het ging niet altijd zoo.

Eens op een nacht in 't laatst van November verleden jaar werden twee Perico'sche herders gewekt door een aanval van wolven. Hun kudden verdrongen zich om de geiten die, daar ze niet dom en niet laf waren, kalm bleven staan en een uitdagende houding aannamen, maar jammer genoeg voor hen was 't geen gewone wolf, die dezen aanval leidde. De Oude Lobo, de betooverde wolf, wist even goed als de herders, dat de geiten de morele kracht van de kudde waren, en haastig springende over de ruggen van de dicht op elkaar gepakte schapen, viel hij deze leiders aan, doodde ze alle in een paar minuten, en spoedig sloegen de ongelukkige schapen in honderd verschillende richtingen op de

vlucht. Weken lang daarna werd ik bijna dagelijks aangehouden door den een of anderen angstigen schaapherder, die mij vroeg: „Hebt u den laatsten tijd ook eenige Oto schapen los zien rondloopen?” en gewoonlijk moest ik wel toestemmend antwoorden: den eenen dag was 't: „Ja, ik heb bij „Diamond Springs” een stuk of vijf, zes, karkassen zien liggen”; den anderen dag dat ik wel een klein troepje op de Malpai Mesa had zien loopen, of, „neen, maar Juan Meira heeft er een twintigtal, pas gedood, op de Cedra Monte gezien, twee dagen geleden”.

Eindelijk kwamen de wolven-vallen aan, en met twee andere mannen had ik een heele week werk om ze goed uit te zetten. Geen moeite of werk was ons te veel, en ik deed alles wat in mijn macht was om het succes van de onderneming te bevorderen. Den tweeden dag nadat de vallen aangekomen waren, reed ik rond om te inspecteeren en zag spoedig Lobo's spoor, dat van de eene val liep naar de andere. Uit het stof kon ik geheel afleiden wat hij dien nacht gedaan had. Hij had in de duisternis rondgezworven, en hoewel de vallen zoo zorgvuldig verborgen waren, had hij onmiddellijk de eerste ontdekt. Nadat hij de bende had doen stilhouden, had hij er voorzichtig om heen gegraven, tot dat hij de val, de ketting en het blok hout te voorschijn gebracht had; toen had hij alles open laten liggen, en was vervolgens met ongeveer twaalf vallen op dezelfde wijze te werk gegaan. Zeer spoedig merkte ik op, dat hij stil hield en op zij

ging zoodra hij verdachte teekens op het spoor ontdekte, en een nieuw plan om hem te verschalken kwam bij mij op. Ik plaatste de vallen in den vorm van een H, dat wil zeggen met een rij vallen aan iederen kant van het spoor, en één als het horizontale streepje van de H. Het duurde niet lang of ik moest zien, dat mijn toelag weer mislukte was. Lobo draaide langs 't spoor en was goed en wel tusschen de twee evenwijdige lijnen, vóór hij de enkele val in het midden ontdekte, maar hij hield bijtijds op, en waarom of hoe hij 't wist, kan ik niet zeggen — de beschermengel van de wilde dieren moet hem geholpen hebben — maar zonder ook maar een paar centimeters naar links of naar rechts te gaan, liep hij langzaam en voorzichtig op zijn eigen voetsporen terug, iedere poot precies in het oude spoor zettend, tot hij buiten het gevaarlijke terrein was gekomen. Toen, terugkeerend langs den buitenkant, groef hij de aarde en de steenen met zijn achterpooten los, totdat elke val geheel bloot lag. Dit deed hij verscheidene malen, en hoewel ik niet altijd op dezelfde wijze te werk ging, en mijn voorzorgsmaatregelen verdubbelde, scheen zijn slimheid hem nooit in den steek te laten, en hij zou zijn leven van rooven en plunderen tot op den huidigen dag hebben kunnen voortzetten, als er niet een bondgenoot in 't spel was gekomen, die hem in 't ongeluk stortte en zijn naam toevoegde aan de lange reeks

helden die, onaantastbaar alleen, gevallen zijn door het gebrek aan doorzicht van een vertrouwde helper.

(Wordt vervolgd).

Foto Leipziger Presse-büro.

EEN BRON BIJ HEBRON IN PALESTINA.

Amerikaansche vogelbescherming.

Welk een groote werkzaamheid op het gebied van vogelbescherming en vogelkunde in Noord-Amerika heerscht, kan b.v. daaruit blijken, dat in de leerlingen-afdeeling der bekende *Audubon-Societies* van de Noordelijke Staten der Unie en Canada in het schooljaar (eindigend midden Juni) 1912: 10.365, 1913: 40.342 en 1914: 95.918 leerlingen lid waren. Daarbij kwamen voor het midden Juni beëindigde schooljaar 1914 nog 10.121 leden uit de scholen der Zuidelijke Staten. Aldus ontvangen rond 115.000 schoolkinderen tegen een contributie van 10 cts. per jaar goede ornithologische litteratuur, benevens ook onderricht op dit gebied. Door de zelf bijeengebrachte contributies worden de uitgaven voor deze jeugd-afdeeling niet gedekt.

Een voorstander der Audubon Soc. heeft echter op onbekrompen wijze de noodige geldmiddelen verschaft en gaf over 1912: 5000, 1913: 7000, 1914: 14.000 en 1915: 20.000 dollar, teneinde een krachtige propaganda in de scholen te kunnen voeren. Met een dergelijk „nervus rerum” kan inderdaad wat bereikt worden!

A. B. WIGMAN.